Archive of SID.ir

دو فصلنامه علمی حسابداری دولتی
سال هشتم، شماره ۲ (پیاپی ۱۶)، بهار و تابستان ۱۴۰۱ (۱۶۶-۱۴۳)
مقاله پژوهشی

Biannual Journal of Scientific Governmental Accounting
Vol. 8, No. 2 (Series 16), Spring & Summer 2022 (143-166)
Research Paper

فرا تحلیل عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی

علی‌داد نوش‌فر[۱]، عبدالرضا محسنی*[۲]، مصطفی قاسمی[۳]
۱. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.
۲. استادیار، گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.
۳. استادیار، گروه حسابداری، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۲

Meta-Analysis of Factors Affecting Ethical Decision Making in the Accounting and Auditing Profession

Ali Dad Nooshfar[1], Abdolreza Mohseni[2]*, Mostafa Ghasemi[3]
1. Ph.D. Student, Department of Accounting, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Accounting, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Accounting, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

Received: 2021/08/16 **Accepted: 2021/12/13**

چکیده

موضوع و هدف مقاله: تصمیم‌گیری اخلاقی مفهومی است که ثمرات آن بر مطلوبیت سازمانی و اهداف مربوط به آن مشهود است و از همین رو این پژوهش بررسی پیرامون آن را در حرفه حسابداری و حسابرسی مورد بررسی قرار داده و هدف پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی با توجه به پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده است.

روش پژوهش: روش این پژوهش فراتحلیل و جامعهٔ آماری پژوهش حاضر شامل همهٔ مقاله‌های متناسب با موضوع تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری در مجله های علمی پژوهشی ایرانی و خارجی مشخص‌شده با ضوابط خاص است. ۱۹ مقاله مورد بررسی نهایی قرار گرفت و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار جامع فراتحلیل نسخهٔ (CMA2) مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش: بر اساس بررسی، در حرفه حسابداری و حسابرسی ۱۸ متغیر بر تصمیم‌گیری اخلاقی شامل: سازه فردی، شرایط اجتماعی، شرایط اقتصادی، شرایط محیط کار، سن، عضویت رسمی، جنسیت، فرهنگ‌سازمانی، تجربه، هویت، مهارت کار، آرمان اخلاقی، نسبی‌گرایی، رهبری اخلاقی، قوانین و مقررات، ویژگی کار، تحصیلات و ویژگی شخصیتی اثرگذار هستند.

نتیجه‌گیری، اصالت و افزوده آن به دانش: تمامی عوامل اندازه اثر متوسط و بالا داشتند و از این رو تمامی مقوله‌ها بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی اثرگذارند. در بین عوامل مورد بررسی، آرمان اخلاقی بیشترین اندازه اثر (۰/۷۱)، فرهنگ سازمانی بیشترین اندازه اثر (۰/۶۹) و قوانین و مقررات بیشترین اندازه اثر (۰/۶۸)، مهم‌ترین عوامل اثرگذار برحسب بالاترین ضرایب اثر (بیشتر از ۰/۵) و اثر تمامی مقوله‌ها مورد تأیید قرار گرفت و این پژوهش با شناسایی شاخص‌های مختلف و مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی می‌تواند راهگشایی مناسب برای رویکرد تصمیم‌گیری مناسب حسابداران و حسابرسان باشد.

واژه‌های کلیدی: تصمیم‌گیری اخلاقی، اخلاق سازمانی، حسابداری، ویژگی‌های فردی، فرهنگ سازمانی.
طبقه‌بندی موضوعی: M42, M41

Abstract

Subject and Purpose of the Article: Ethical decision-making is a concept that is evident in organizational desirability and related goals. Consequently, this study examines it in line with the accounting and auditing profession, and this study aims to investigate the factors affecting ethical decision-making in the accounting and auditing profession according to domestic and foreign research.

Research Method: This research is a meta-analysis, and the statistical population of the present study includes all articles relevant to the subject of ethical decision-making in the accounting profession in Iranian and foreign scientific research journals specified by particular criteria. The articles in its final review included 19 reviewed articles in this field. Data were analyzed using comprehensive version meta-analysis software (CMA2).

Research Findings: Regarding the study of factors affecting ethical decision making in the accounting and auditing profession, 18 variables of individual structure, social conditions, economic conditions, working conditions, age, formal membership, gender, organizational culture, experience, identity, work skills, ethical ideal, relativism, moral leadership, rules and regulations, work characteristics, education and personality traits are significant.

Conclusion, Originality and its Contribution to the Knowledge: All factors had a medium and high effect size, and in this regard, all categories affect ethical decision-making in the accounting and auditing profession. Among the studied factors, ethical ideals with the most significant effect size (0.71), organizational culture (0.69), and rules and regulations (0.68) are the most important influencing factors in terms of the highest coefficients of effect (more than 0.5)., and the effect of all categories was confirmed. By identifying different indicators and effective, ethical decision-making, this research can be a good way for the appropriate decision-making approach of accountants and auditors.

Keywords: Ethical Decision Making, Organizational Ethics, Accounting, Individual Characteristics, Organizational Culture
JEL Calassifucation: M41, M42

*. **نویسنده مسئول:** عبدالرضا محسنی
*. **Corresponding Author:** Abdolreza Mohseni
E-mail: Rmohseni@iaubushehr.ac.ir

Doi: 10.30473/GAA.2021.60439.1511

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مقدمه[۱]

اخلاق موضوعی است فراگیر که همه جوانب زندگی بشر را پوشش می‌دهد. اخلاق، ضرورت و لازمه یک جامعه سالم است. هر جامعه‌ای که بتواند اصول و ارزش‌های اخلاقی را در میان افراد خود گسترش دهد، پیش‌شرط حرکت در مسیر تعالی را اجرا کرده است. اخلاق اصل اساسی عمل بر اساس شرایط و برحسب احترام به حقوق خود و دیگران و رعایت اصل عدالت و انسان‌دوستی است (وای دیانی[۲] و همکاران،۲۰۲۰). یکی از عوامل اثرگذار در اخلاقی‌گرایی، وجود اخلاق‌گری حرفه‌ای در افراد مرتبط با هر فرد و به عبارت دقیق‌تر جامعه شغلی شخص است (وایتکر[۳]،۲۰۱۰). اخلاق سازمانی بیانگر ارزش‌های یک سازمان، کارکنان خود و اشخاص دیگر بدون در نظر گرفتن قوانین دولتی و نظارتی است. اخلاقیات در سازمان‌ها به‌عنوان ارزش‌ها، بایدها و نبایدها تعریف می‌شود که بر اساس آن نیک و بدها تعیین و اعمال بد از خوب تفکیک می‌شود (آرنادو[۴]،۲۰۱۲). پژوهش‌های مهمی برای بررسی پیامدهای ارزش‌های اخلاقی مثبت سازمان انجام‌شده است. «دیل و کندی» اشاره کردند که ارزش‌ها حس هویت را به اعضای سازمان منتقل می‌کنند، ثبات نظام اجتماعی آن را افزایش می‌دهند و تصمیمات مدیران را هدایت می‌کنند. پژوهش‌های متعددی نیز نشان داده‌اند که رابطه مثبتی بین ارزش‌های اخلاقی سازمان، تعهد سازمانی و نیات رفتاری وجود دارد. اخلاق ضرورت تصمیم‌گیری اخلاقی است و تصمیم‌گیری اخلاقی مفهومی است که با اتخاذ سیاست رفتاری بر مبنای اصول عادلانه و شرایط حاکم است که ثمره آن بهبود و اصلاح در هر شرایطی برای سازمان است (متوالی[۵] و همکاران،۲۰۱۹). از همین رو این پژوهش بررسی پیرامون آن را در گروه حسابداران که گروهی مهم در امر مالی هر سازمان است با رویکردی مبتنی بر فراتحلیل موردنظر دارد تا با بررسی در این زمینه، باعث روشنگری و ارائه مفاهیم عملیاتی در این زمینه شود.

حسابداری یک فن و عمل است که برای کمک به افراد در ردیابی اثر معاملات اقتصادی آن‌ها تدوین شده است. از دیدگاه آیین رفتار حرفه‌ای، اهداف حرفه حسابداری عبارت است از دست یافتن به بهترین اصول و معیارهای حرفه‌ای، اجرای عملیات حسابداری در بالاترین مرتبه ممکن بر اساس اصول و معیارهای ذکر شده است و به‌طورکلی تأمین منافع عمومی است (آیین رفتار حرفه‌ای،۱۳۸۲).

این پرسش مطرح است که چرا اخلاق تا به این اندازه برای حرفه حسابداری و حسابرسی اهمیت دارد؟ در اینجا چندین دلیل عنوان می‌شود:

۱. حسابداران حرفه‌ای باید منفعت عموم را در نظر بگیرند و حافظ اعتبار حرفه حسابداری باشند. منفعت شخصی نباید بر این مسئولیت‌ها غلبه کند.
۲. حسابداران با طیف وسیعی از مسائل مرتبط با صاحب‌کار سروکار دارند. آن‌ها به طور معمول به داده‌های محرمانه و حساس دسترسی دارند و مدعی ارائه اظهارنظرهای مستقل هستند.
۳. یک حرفه‌ای خود را در مقابل مشتری مسئول می‌داند. هدف، حل مشکل مشتری است؛ برای ایجاد ارزشی که مشتری در نظر دارد. اگر ارزش مربوطه ایجاد نشود، اگر مشکل حل نشود، شخص حرفه‌ای کار خود را انجام نداده است. تنها زمانی نیاز مشتری برطرف شده است که تمامی فرایندهایی که به ایجاد ارزش مورد نظر منجر می‌شود، صورت پذیرفته باشد و حرفه‌ای وظیفه‌اش را به طور کامل انجام داده باشد.
۴. به طور تکنیکی، حسابداران حرفه‌ای باید خدمات حرفه‌ای را مطابق با استانداردهای تکنیکی و حرفه‌ای مربوطه انجام دهند. آن‌ها وظیفه دارند دستورالعمل‌های صاحب‌کار را با مهارت و مراقبت حرفه‌ای انجام دهند، به نحوی که بی طرف و درست‌کار بوده و در خصوص حسابداران حرفه‌ای لازم است مستقل و سازگار رفتار کنند (صالح مهدی الجعیفری،۱۳۹۶).

مهم‌ترین نوآوری این پژوهش این است که از روش‌شناسی فراتحلیل استفاده می‌نماید. گاهی نتیجه پژوهش‌ها به تناقض می‌انجامد. فراتحلیل، مجموعه روش‌های آماری است که برای حل تناقض حاصل از پژوهش‌های آزمایشی و همبستگی که به طور مستقل و در ارتباط با یک موضوع واحد انجام‌گرفته‌اند به کار می‌رود. فراتحلیل نتایج مطالعه‌های مختلف را به مقیاس مشترک تبدیل می‌کند و با روش‌های آماری رابطه میان ویژگی‌های مطالعات و یافته‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد. ما نیز برای خلاصه نمودن یافته‌های مربوط به عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی روش فراتحلیل را بکار می‌بریم. این روش در حسابداری در دنیا روش نوینی تلقی می‌شود و در ایران نیز در حوزه حسابداری کمتر مورد استفاده قرار گرفته است. بنابراین هدف اصلی این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی با استفاده از مطالعه‌های کتابخانه‌ای و رویکرد فراتحلیل با استفاده از نرم‌افزار CMA2 به دنبال پاسخ به پرسش‌های پژوهش به‌صورت زیر است:

عوامل اثرگذار بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی شامل چه مواردی است؟ و هر یک از عوامل

---

۱. مقاله مستخرج از رساله دکتری است.

2. Widyani
3. Whitaker
4. Arnaudov
5. Metwally

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

شناسایی شده در تصمیم‌گیری اخلاقی حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی از چه ضرایب اثری برخوردار است؟ آیا اندازه‌های به دست آمده از همگونی برخوردار هستند؟

در ادامه مطالعه، ابتدا در بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش، به ادبیات اخلاق و تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و معرفی مدل‌های تصمیم‌گیری اخلاقی و ویژگی‌های آن پرداخته شده و در بخش بعد روش‌شناسی پژوهش شامل روش گردآوری و تحلیل داده‌ها ارائه شده و سپس، در بخش یافته‌ها، دستاوردهای حاصل از نتایج تبیین شده و در نهایت نیز بحث و نتیجه‌گیری پژوهش بیان شده است.

مبانی نظری

اخلاق

برای اصطلاح اخلاق (ethics) در فارسی معانی متعددی بیان شده است که از جمله می‌توان به اخلاق، اخلاقیات، اصول اخلاقی و علم اخلاق اشاره کرد. افزون بر این، پژوهشگران و دانشمندان ایرانی و غیر ایرانی برای این اصطلاح، تعاریف مختلفی بیان کرده‌اند. برای مثال، موریس (۱۹۹۶) در تبیین واژه‌شناسی «اخلاق» در زبان انگلیسی عقیده دارد که «اخلاق» به واژه یونانی «ethos» نزدیک و از آن مشتق شده است. «ethos» در اصل به معنی «خصیصه و منش» است و یک واژه جمع است که اشاره به روشها و آداب دارد. در فرهنگ عمید «اخلاق» به معنای «خوی‌ها یا سرشت‌ها» آمده است.

علامه علی‌اکبر دهخدا (۱۳۷۷) در لغت‌نامه دهخدا، اخلاق را جمع «خلق‌وخوی‌ها» تعریف کرده است. در فرهنگ معین نیز اخلاق به همین معنی آمده است و افزون بر این «اخلاق معنوی» معادل با «طبیعت باطنی و سرشت درونی» آمده است (صالح مهدی الجعیفری،۱۳۹۶).

تصمیم‌گیری اخلاقی

تصمیمی که هم از نظر قانونی و هم اخلاقی در یک اجتماع بزرگ‌تر قابل‌پذیرش یا پیامدهایی که بر رفاه همکاران اثرگذار است. جونز تصمیم اخلاقی را ناشی از وجدان و قانون می‌داند که قابل قبول یک جامعه بوده و این اصول فراتر از قانون هستند. قوانین و استانداردهای هدایتیِ مربوط به قوانین فلسفه اخلاقی توجه می‌کند. فرایندی که افراد در اخلاق خود برای تعیین درستی یا نادرستی یک موضوع از آن استفاده می‌کنند و در یک فرایند چهار مرحله‌ای شامل: شناخت موضوع اخلاقی، قضاوت اخلاقی، قصد اخلاقی و رفتار اخلاقی اجرا می‌شود (رایدن باک، رابین،۱۹۹۹).

حرفه حسابداری و حسابرسی با یکی از حساس‌ترین موضوع‌های مرتبط با اشخاص جامعه، یعنی مال و دارایی افراد در ارتباط است، بنابراین، حسابداران و حسابرسان مانند پزشکانی هستند که تاثیرگذار در اعتماد شخص مقابل هستند و نقش اصلی را در شغل و حرفه آنان دارند. بی‌اعتمادی صاحب‌کار، آفت سیستم‌های حسابداری و حسابرسی است. بنابراین، برای دستیابی به این مهم حسابداران و حسابرسان لازم است همیشه اخلاقی عمل کنند، به این معنی که همواره اصول حرفه‌ای و اخلاقی حرفه خود را رعایت کنند (صالح مهدی الجعیفری،۱۳۹۶).

حرفه حسابداری و حسابرسی همواره در معرض پیامدهای خطرناک خطاکاری سازمان صاحب‌کار خود قرار دارد، بروز چنین رویدادی اعتبار و حیثیت این حرفه را نزد جامعه مخدوش می‌کند. برای اجتناب از چنین رخدادی حسابداران و حسابرسان لازم است به این آگاهی دست پیدا کنند که مسئولیت آنان فراتر از آیین رفتار حرفه‌ای و سازمانی بوده و در راستای حفظ منافع عموم جامع قرار دارد (طالب نیا و همکاران، ۱۳۹۷). در این راستا، اخلاق، اساس تصمیم‌های صحیح بر مبنای رعایت اصول صحیح تدوین‌شده قانونی و انسانی واصلی اساسی است که رفتار مناسب و مبتنی بر شرایط را در جامعه موجب می‌شود (هیجال[1] و همکاران،۲۰۱۷). اخلاق تعیین‌کننده مرزهایی است که به‌وسیله آن‌ها افراد با جهان ارتباط برقرار می‌کنند که این امر چگونگی انجام تجارت و چگونگی برخورد با دیگران و ملاحظه‌های مربوط به محیط را شامل می‌شود. افراد می‌توانند ابعاد اخلاقی‌شان را از مطالعه تاریخ و ادبیات، اصول مذهبی و تجربیات و مشاهدات شخصی بدست آورند. تمام این منابع به مجموعه‌ای از ارزش‌های پذیرفته‌شده جهانی مانند اهمیت راست‌گویی و احترام به دیگران اشاره دارند (جعفری و همکاران، ۱۳۹۳). اخلاق و تصمیم‌گیری در سازمان مفهومی است که با انتخاب شرایط و راهکارها بر اساس اصول اخلاقی و با در نظرگیری مفاهیم مرتبط با آن همراه است (کهایند[2]،۲۰۱۰) و وجود آن شاخص مهم انتخاب روش‌های صحیح در یک زمینه مشخص است. در این زمینه اخلاق از ابعاد مختلفی از اصول تا رعایت قوانین مربوط به هر حیطه تشکیل و ساختاریافته است (پاین[3] و همکاران، ۲۰۱۹) که رویکرد این پژوهش مبتنی بر نگاه به حسابداران است.

1. Hijal
2. Kehinde
3. Payne

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مدل‌های اخلاق

تصمیم‌گیری اخلاقی یک فرایند درونی بسیار پیچیده است که از میان سایر عوامل شناخته و ناشناخته، تا حدی برانگیخته از باورهای اخلاقی تصمیم‌گیرنده است و همیشه خارج از کنترل قواعد برون‌سازمانی تجویزی قرار دارند، بنابراین بسترسازی اخلاقی بر پایه رویکرد وظیفه‌شناسی صرف، نمی‌تواند بایسته‌های ظهور و بروز رفتار اخلاقی را فراهم کنند.

پژوهشگران بـه عوامـل مختلفـی در شـیوه تصمیم‌گیری حسابداران رسمی اشـاره می‌کنند. از جملـه ایـن عوامل می‌توان بـه باورهـای مـذهبی، ویژگی‌های شخصـیتی حسابدار، جامعه و نوع حرفه اشاره کرد. برای پیداکردن ایـن عوامل، پژوهشگران به طور معمول بر اساس یافته‌های خود الگوی نظـری ارائه و از آن برای توجیه فرایند تصمیم‌گیری اخلاقـی حسابداران استفاده می‌کنند. مدل‌ها و الگوهای تصمیم‌گیری اخلاقـی بـر تفکر شناختی افراد تمرکز می‌کنند. از جمله این الگوها و مدل‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. مارتینز در آنگویتا و همکاران سطوح مختلف تصمیم‌گیری را در چارچوب مدل جامع تصمیم‌گیری بیان نموده‌اند. بر اساس مدل پایین‌ترین سطح از تصمیم‌ها، مربوط به تصمیم‌های فنی (عملیاتی) هستند. یک سطح بالاتر، تصمیم‌های اقتصادی و معیشتی قرار می‌گیرد. تصمیم‌های سیاستی که توسط مدیران عالی سازمان گرفته می‌شوند، در یک سطح بالاتر قرار می‌گیرند. پس از آن تصمیم‌های اخلاقی قرار دارند که نشان‌دهنده اهمیت بالای این تصمیم‌ها در حیات سازمان است و در نهایت نیز تصمیم‌های فلسفی و تصمیمات هستی‌شناسانِ قرار می‌گیرند (دیگراف[1]، ۲۰۱۹).

۲. یون رفتار اخلاقی افراد (و بالطبع تصمیم‌گیری اخلاقی) را تحت تأثیر ۲ دسته عوامل معرفی نموده است. دسته‌ی اول که می‌توان آن را در غالب ویژگی‌های فردی در نظر گرفت، شامل: عدالت، وظیفه‌شناسی، نسبیت‌گرایی، درجه خودخواهی و منفعت‌گرایی است که این عوامل همگی بر قضاوت اخلاقی به‌عنوان دسته دوم عوامل تأثیرگذار هستند و در نهایت قضاوت اخلاقی، منفعت‌گرایی، درجه خودخواهی و عدالت به طورمستقیم بر رفتار اخلاقی تأثیرگذار هستند (پاترسون[2] و همکاران،۲۰۱۹).

۳. مدل جونز، یک مدل عمومی است که تصمیم‌گیری اخلاقی را حاصل فرایند ۴ مرحلهٔ تشخیص، قضاوت، شکل‌گیری نیت اخلاقی و در نهایت اجرا و انجام فعل می‌داند (مارتین و همکاران، ۲۰۰۶).

۴. هاینز و لئونارد (۲۰۰۷) مدل عوامل موقعیتی مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی را به‌صورت زیر گسترش داده‌اند. بر این اساس آنان ۴ عامل، اهمیت تصمیم، نوع قضاوت فرد، الزامات بیرونی و نیت فرد را مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی معرفی می‌کند و معتقدند تمام متغیرها در نیت اخلاقی تأثیر گذاشته و این نیت اخلاقی است که در نهایت به‌عنوان متغیر میانجی بر تصمیم‌گیری اخلاقی تأثیرگذار است. مدل حاضر به بازگفت عوامل موقعیتی مؤثر در تصمیم‌گیری اخلاقی پرداخته و ۴ عامل اهمیت تصمیم، نوع قضاوت فرد، الزامات بیرونی و نیت فرد را مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی معرفی می‌کند. مدل حاضر متغیرهای مربوط به موقعیت سازمانی چون فرهنگ اخلاقی، جو اخلاقی، اندازه سازمان و غیره را در قالب اهمیت درک شده، دیده است و می‌توان گفت تا حدودی ساده‌انگارانه به این موضوع نگریسته است.

۵. مهربان پور و همکاران (۱۳۹۹) الگوی ارزیابی ابعاد اخلاق بر فرایند گزارش‌دهی فساد مالی حسابداران و حسابرسان بخش دولتی بر اساس رویکرد ترکیبی ارائه کرده است و ۳ عامل مهم اخلاق شامل عوامل فردی، رفتاری و ساختاری را شناسایی کردند و نتایج حاصل از مدل نشان داد که تاثیر این سه عامل بر فرایند گزارش‌دهی فساد مالی معنادار بودند.

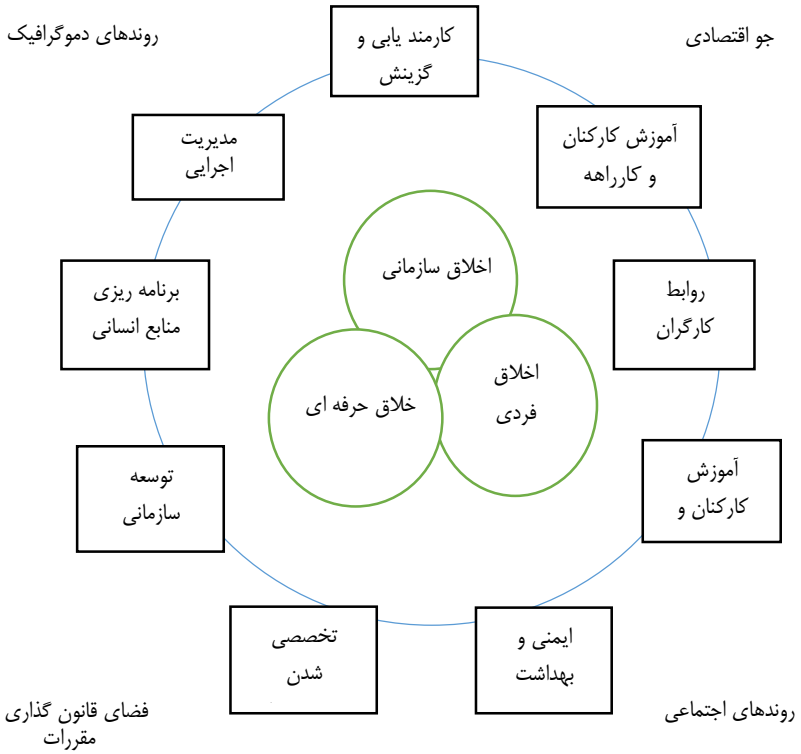
۶. ووتن(۲۰۰۱) ، چارچوب چندبعدی مطالعه اخلاق در حوزه منابع انسانی، مدلی است که برای نخستین بار توسط ووتن مطرح‌شده است. بر اساس این مدل چنانچه درصدد انجام پژوهش در حوزه اخلاق (اخلاق فردی، اخلاق سازمانی و اخلاق حرفه‌ای) باشیم، لازم است این پژوهش‌ها را درزمینه دو دایره‌ی عوامل، اجرا کنیم (ووتن[3]،۲۰۰۱). بستر اول مسائل مربوط به مدیریت منابع انسانی چون کارمندیابی، آموزش، روابط کارکنان و سایر مسائل مدیریت منابع انسانی است و بستر دوم که بستری است که خود، مدیریت منابع انسانی را نیز در برمی‌گیرد، ۴ عامل جو اقتصادی، روندهای دموگرافیک، روندهای اجتماعی و فضای قوانین و مقررات است (پاترسون و همکاران،۲۰۱۹). مدل حاضر بستر پژوهش‌های اخلاقی را مطرح کرده و بیان می‌دارد که به‌منظور انجام پژوهش‌ها در این حوزه لازم است اخلاق را در بستر و چارچوب مسائل منابع انسانی نگریست و همچنین هر دو را در بستر چهار عامل جو اقتصادی،

1. Degraff
2. Paterson
3. Wotten

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

روندهای دموگرافیک، روندهای اجتماعی و فضای قوانین و مقررات مورد بررسی قرارداد.

شکل ۱. چارچوب چندبعدی در مطالعات اخلاق با توجه به مدیریت منابع انسانی

پیشینه پژوهش

پیشینه داخلی

اخلاق و تصمیم‌گیری اخلاقی یکی از متغیرهایی است که در چند دهه اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. پژوهش‌های مختلفی در زمینه اخلاقیات و عوامل مؤثر بر آن صورت گرفته است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

سیاهکل رودی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی پرداختند که نتایج آنها نشان می‌دهد که باورهای مذهبی، ارزش‌های فردی، رهبری اخلاقی، قضاوت اخلاقی، محیط اخلاقی، نظام اخلاقی و فرهنگ سازمانی بیشترین تأثیر و متغیرهای سن، سابقه خدمت، سابقه مدیریت و جنسیت کمترین تأثیر را بر تصمیم گیری اخلاقی مدیران می‌گذارند.

خسروآبادی و همکاران (۱۳۹۴) ارائه الگویی از تصمیم‌گیری اخلاقی مدیران مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه پرداختند که برخی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها، التزام به حق، عدالت، حسن تدبیر، فهم و ادراک صحیح، محوریت منافع و مصالح عامه، صداقت و امانت‌داری است.

فغانی ماکرانی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی تأثیر تعهد حرفه‌ای و ایدئولوژی اخلاقی، بر کیفیت حسابرسی با نقش میانجی رفتار اخلاقی حسابرسانِ شرکت‌های دولتی پرداختند که یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که تعهد حرفه‌ای و ایدئولوژی اخلاقی، بر کیفیت حسابرسی و رفتار اخلاقی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد و همچنین نقش میانجیگری رفتار اخلاقی حسابرسان شرکت‌های دولتی نیز در این ارتباط مورد تأیید است.

بادآور نهدی و همکاران (۱۳۹۹) مدل یابی توسعه اخلاقی و تقوا در حسابداری حوزه سلامت پرداختند، یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که شاخصه‌های فردی، شاخصه‌های رهبری موثق با سطح معنی‌داری به توسعه اخلاقی انجامیده می‌شوند. همچنین شاخصه‌های رهبری موثق و شاخصه‌های روانشناختی (صفات چهارگانه تاریک شخصیت، صفات پنجگانه شخصیت هوش اخلاقی و جهت گیری مذهبی) با سطح معنی‌داری به تقوا می‌انجامند. به علاوه شاخصه‌های سازمانی (رضایت شغلی، رابطه استخدامی، مسئولیت‌پذیری سازمانی، نوع خدمت) و شاخصه‌های روانشناختی به توسعه اخلاقی و شاخصه‌های فردی و سازمانی به تقوا می‌انجامد.

ضرابی و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان معیارهای تصمیم‌گیری اخلاقی مدیران پرداختند. یافته‌ها شامل: معیارهای سازمانی،

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

عمومی، قانونی، حرفه‌ای، دینی، پس زمینه ویژگی‌های شخصیتی و فیزیولوژیک و پس‌زمینه‌های محیطی شخص است.

احمدی و خوزین (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر تصمیم گیری اخلاقی، افشاگری و نیمرخ شخصیت آیسنک در شدت اخلاقیِ ادراک شده توسط حسابداران بخش عمومی پرداختند. نتایج بیانگر این بود که متغیرهای برون‌گرایی و نورزگرایی دارای بیشترین تأثیر بر شدت اخلاقی ادراک شده هستند. از این رو، به منظور افزایش ادراک حسابداران از شدت اخلاقی، توجه به راهکارهایی مانند اجرای برنامه‌های آموزشی اخلاقی و برنامه‌های آموزشی روان‌شناسی شخصیت در دانشگاه‌ها و سازمان‌ها می‌تواند تأثیر مثبتی بر شدت اخلاقی بگذارند.

حسین‌پور و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی اثر سلامت روانی و کمال‌گرایی بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران با نقش میانجی اهمال‌کاری پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که سلامت روانی و کمال‌گرایی حسابداران منجر به اهمال‌کاری کمتر آنها و گرفتن تصمیم‌گیری اخلاقی می‌شود. از طرفی اثر اهمال‌کاری بر تصمیم‌گیری اخلاقی و اثر میانجی این متغیر مورد تأیید قرار نگرفته است. شرکت‌ها لازم است تمهیداتی برای سنجش و ارتقاء سلامت روانی حسابداران و توجه به ویژگی‌های روانی و رفتاری مهم کمال‌گرایی و اهمال‌کاری و بهبود آن در نظر بگیرند و از این طریق به بهبود تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران کمک کرده و سلامت فرایند گزارشگری مالی را بهبود بخشند.

گلپایگانی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خود به بررسی تأثیرپذیری تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران حرفه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی و رفتاریشان پرداختند. یافته‌های پژوهش آنها نشان داد که از ویژگی‌های شخصیتی وضعیت اقتصادی، آموزش‌وپرورش، آرمان‌گرایی اخلاقی تأثیر مثبت و معنادار و نسبیت‌گرایی اخلاقی تأثیر منفی و معناداری بر فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی دارند.

در زمینه مطالعه‌های خارجی انجام گرفته در خصوص تصمیم‌گیری اخلاقی و اخلاقیات:

پیشینه خارجی

مادلین[1] و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی اثر جواخلاقی و انگیزه‌های فردی را بر فساد بررسی کردند که یافته‌های آنها نشان می‌دهد کارمندان بخش دولتی و خصوصی که جوسازمانی خود را کمتر اخلاقی می‌دانستند مستعد فساد هستند و انگیزه‌های فردی به عنوان واسطه است.

لیاناپاسیرانا[2] (۲۰۱۸) در مطالعه خود به بررسی توسعه چارچوب تصمیم گیری اخلاق یکپارچه در میان حسابداران سریلانکا به عنوان کشورِ در حال توسعه پرداخت. نتایج نشان می‌دهد که تصمیم گیری اخلاقی در کشور سریلانکا به عنوان یک مسئله معیوب شناخته شده که باعث فراگیری فساد می‌شود.

کاسالی و پرانو[3] (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل تأثیرگذار بر تصمیم گیری اخلاقی پرداختند. نتایج اصلی یافته‌های آن‌ها نشان داد که ۴۵ عامل بر روی تصمیم‌گیری اخلاقی تأثیرگذار بوده است که از جمله آن‌ها می‌توان به شدت اخلاق، شخصیت، مذهب، کدهای اخلاقی، ارزش‌های فرهنگی/ملی، جنسیت، تحصیلات، رضایت شخصی، سابقه کاری، فرهنگ و فضای سازمانی و توسعه اخلاق‌شناختی اشاره کرد.

لیوینگستون[4] (۲۰۲۱) در پژوهشی به تأثیر زمان مشورت بر کیفیت تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران حرفه‌ای پرداخت. نشان داد که زمان مشورت با کیفیت تصمیم‌گیری اخلاقی ارتباط معنی‌داری دارد. همچنین دریافت که حسابداران مبتدی هرچه زمان بیشتری برای مشورت کردن صرف کنند منجر به تصمیم اخلاقی کمتر نسبت به مسئولیت‌ها، منافع عمومی، صداقت، هدف و استقلال و خدمات می‌شود.

غزالی و آنوم[5] (۲۰۲۱) در پژوهشی به عنوان بررسی میزان تأثیر عوامل جمعیتی و ارزش اخلاقی شرکت بر تصمیمات اخلاقی متخصصان حسابداری در مالزی پرداختند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد که ارزش اخلاقی شرکت عامل مهمی در تعیین قضاوت‌های اخلاقی است. سن نیز عامل مهمی است، زیرا متخصص‌های حسابداری باتجربه در موضع اخلاقی خود سختگیرانه عمل می‌کنند. همچنین جنسیت نیز تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای داشت، زیرا زنان قضاوت اخلاقی بالاتری نسبت به مردان دارند.

سلیمان و همکاران (۲۰۲۱) به مطالعه بررسی چگونگی تأثیر دین داری اسلامی بر تصمیم‌گیری اخلاقی در بخش‌های دولتی و خصوصی مالزی پرداختند. پنج عامل (اهمیت موضوع اخلاقی، قضاوت اخلاقی، توانایی فرد، قصد معنوی و وجدان) برای تعیین اینکه آیا آنها میان دین‌داری اسلامی و قصد اخلاقی ارتباط دارند، مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌ها نشان داده که تنها متغیر وجدان ارتباط معنی‌داری بین دین‌داری و قصد اخلاقی وجود دارد.

بنابراین مرور ادبیات و پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد شناسایی شاخص‌های مختلف و مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی می‌تواند راهگشایی مناسب برای رویکرد تصمیم‌گیری اخلاقی مناسب حسابداران و حسابرسان باشد، بنابراین براین‌اساس پرسش‌های پژوهش در ادامه مطرح می‌شود.

1. Madeligne
2. Liyanapathirana
3. Casali & Perano
4. Livingston
5. Ghazali & Anum

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

پرسش‌های پژوهش

از آنجایی که هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی فرا تحلیل پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی و به دست آوردن یک نتیجه منسجم از میان نتایج پراکنده با استفاده از روش‌های آماری نیرومند برای پاسخگویی به این هدف، پرسش‌های اساسی پژوهش به شرح زیر بیان شده است:

پرسش ۱: عوامل اثرگذار بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی شامل چه مواردی است؟

پرسش ۲: هر یک از عوامل شناسایی شده در تصمیم‌گیری اخلاقی حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی از چه ضرایب اثری برخوردار است؟

پرسش ۳: آیا اندازه‌های به دست آمده از همگونی برخوردار هستند؟

بنابراین بر اساس چارچوب نظری پژوهش و پژوهش‌های داخلی و خارجی در رابطه با فرضیه پژوهش به نظر می‌رسد میان اندازه‌های اثر به‌دست‌آمده تفاوت معناداری وجود خواهد داشت.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به روش فراتحلیل انجام شد. یکی از روش‌های جدید در پژوهش‌ها روش فراتحلیل است که به دنبال ترکیب آماری نتایج قبلی درباره پیشینه پژوهشی یک موضوع است. روش فرا تحلیل هنر ترکیب پژوهش‌ها و تحلیل‌هاست که یک گروه از پژوهش‌ها با فرضیه‌های مشترک از متغیرهای مستقل و وابسته را بررسی می‌کند و به‌مثابه یک روش آماری منظم و سیستمی معرفی می‌شود و از روش‌های آماری منظمی برای انتخاب، گردآوری و تحلیل پژوهش‌ها استفاده می‌کند. بنابراین می‌توان گفت فرا تحلیل یک روش کمی است و با تلخیص یافته‌های پژوهش‌های مختلف روی یک موضوع یکسان انجام می‌شود. در مطالعه فراتحلیل در مرحله نخست پرسش پژوهشی مطرح می‌شود. سپس شناسایی مطالعه‌های مرتبط انجام و روش کدگذاری داده‌ها تعیین می‌شود. در مرحله بعد مطالعه‌های جمع‌آوری و کدگذاری اولیه انجام می‌شود و به دنبال آن ورود داده‌ها به نرم افزار و اندازه اثر محاسبه می‌شود. سپس تحلیل‌های اصلی و تکمیلی رویدادها صورت می‌گیرد و گزارش پژوهش تدوین می‌شود. فرایند فراتحلیل با تعیین پرسش پژوهشی آغاز می‌شود، سپس مطالعه‌های مرتبط شناسایی و روش کدگذاری داده‌ها تعیین می‌شوند. به دنبال آن، مطالعه‌های جمع‌آوری و کدگذاری اولیه صورت می‌گیرد (قربانی زاده، ۱۳۹۹). سپس به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز برای فراتحلیل از یک فرم کدگذاری استفاده می‌شود. این فرم معادل پرسش‌نامه یا فرم مصاحبه در انواع دیگر پژوهش‌ها است. داده‌های این فرم برای انجام محاسبه‌ها با استفاده از نرم افزار جامع فراتحلیل CMA2[1] تجزیه و تحلیل شده است. این کار با استفاده از تکنیک محاسبه اندازه اثر انجام شد. به این ترتیب که آزمون‌های آماری استفاده شده در فرضیه‌ها پس از تبدیل شدن به اندازه اثر مورد تحلیل قرار گرفتند. در این پژوهش همچنین برای سنجش سوگیری انتشار از روش نمودار قیفی، برای تعیین تعداد پژوهش‌های گمشده از روش ایمن از خطا و برای وجود متغیرهای تعدیل کننده از آزمون ناهمگونی استفاده شده است که در بخش یافته‌های پژوهش به نتایج مهم هر یک از آنها اشاره خواهد شد.

به طور اساسی روایی پاسخگویی به این پرسش است که: آیا ابزار ارزیابی آنچه را که قصد اندازه گیری آن را دارد، اندازه می‌گیرد؟ روایی انواع مختلفی دارد که روایی محتوایی، ملاکی و افتراقی از آن جمله هستند. روایی محتوایی به این مطلب اشاره دارد که نمونه پرسش‌های مورد استفاده در یک آزمون تا چه حد می‌تواند معرف کل پرسش‌های ممکن باشد که می‌توان آن را از محتوای مورد نظر تهیه کرد. روایی ملاکی، میزان همبستگی بین نمره‌های به دست آمده از یک مقیاس جدید است با نمره‌های به دست آمده از یک مقیاس ملاک (مرجع) که مقیاسی معتبر است. اگر نمره‌های مقیاس ملاک هم‌زمان با مقیاس موجود گردآوری شود هدف برآورد روایی هم زمان است، اما موقعی که نمره‌های مقیاس ملاک، زمانی دیگر گردآوری شود، هدف برآورد روایی پیش‌بین است. روایی افتراقی (تفکیکی یا تمیزی) نیز توانایی یک آزمون در جداکردن گروه‌های مختلف افراد است. مک میلان (۲۰۰۴) روایی را ویژگی تعریف کرده است که به مناسب بودن استنباط‌ها، کاربردها، صحت، قابلیت اعتماد، یا مشروعیت ادعاها یا استنباط‌هایی که بر مبنای امتیازات به دست آمده به عمل آید، اشاره دارد. روایی در این پژوهش به مفهوم کیفیت استنباط‌هایی اشاره دارد که بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی تأثیر گذار هستند.

پژوهش حاضر با هدف انجام یک فرا تحلیل مدون انجام گرفته است. از سوی دیگر، جستجوهای صورت گرفته در پایگاه‌های داخل و خارج از کشور نشان‌دهنده آن است که در زمینه عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی تاکنون فراتحلیل مدونی انجام نگرفته است. بنابراین در پژوهش حاضر با ترکیب نتایج پژوهش‌های مختلف صورت گرفته و در زمینه پرسش مطرح شده در پژوهش صورت گرفته است، با توجه به بررسی مطالعه‌های صورت گرفته کلیه این پژوهش‌ها در راستای رویکردهای مختلف دارای روایی محتوایی، ملاکی و افتراقی است، بنابراین در این خصوص از روایی مطلوبی برخوردار است.

در خصوص بررسی پایایی با بررسی داده‌های گرفته شده و تحلیل آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ و نرم افزار SPSS، میزان پایایی مطرح شده در این پژوهش ۰/۸۵۳ محاسبه شده که نشان دهنده پایایی مطلوب این پرسش‌ها است.

1. Comprehensive Meta-Analysis Software (CMA)

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جامعه آماری

جامعهٔ آماری پژوهش حاضر شامل همهٔ مقاله‌های متناسب با موضوع تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری در ژورنال‌های ایرانی و خارجی مشخص‌شده با ضوابط خاص است. در این پژوهش بنا بر انجام نمونه‌گیری نبوده و تلاش پژوهشگر به بررسی کل جامعه (تمام شماری) بوده است. بنابراین اهتمام پژوهشگر بر مطالعه و گردآوری داده‌های مورد نیاز برای تلخیص و نتیجه‌گیری مناسب از تمامی آحاد جامعه است.

از این رو جامعه مورد بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه عوامل موثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی است. بنابراین این جامعه شامل مقاله‌های منتشر شده در بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ در مجله‌ها و نشریه‌های معتبر[1] داخلی و بین‌المللی است.

نمونه آماری

نمونه، بخشی از جامعه تحت بررسی است که با روشی از پیش تعیین شده، انتخاب می‌شود. قسمتی که می‌توان از این بخش، استنباط‌هایی درباره کل جامعه به دست آورد. در این فراتحلیل نتایج پژوهش‌هایی مورد مطالعه قرار گرفته است که از لحاظ روش‌شناختی شرایط لازم را بدست آورده باشند. یعنی از مقاله‌هایی که ملاک درون گنجی را داشته‌اند، استفاده شده است. معیارهای درون گنجی[2] این پژوهش عبارتند از :۱-عوامل اخلاقی در حرفه حسابداری ۲- رویکردهای تصمیم‌گیری اخلاقی ۳- پژوهش باید داده‌های لازم برای استخراج عملی اندازه اثر (قوت رابطه) را ارائه کرده باشند. بنابراین به منظور انجام پژوهش ۶ گام به شرح زیر اجرا شد:

گام اول. برای انجام فراتحلیل، نخست کلیه پژوهش‌های در دسترسِ انجام شده پیرامون عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حوزه حسابداری و حسابرسی طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ مورد بررسی قرار گرفت. به این ترتیب جستجو در پایگاه‌های علمی معتبر داخلی و خارجی انجام و درنهایت تعداد ۱۹ مقاله پیرامون این موضوع یافت شد. فهرست مقاله‌های یادشده و جزئیات پیرامون آن در جداول شماره ۲،۱ و ۳ ارائه شده است.

گام دوم: در گام بعدی آماره‌های همبستگی (p- Value، z، t، F و کای دو) مطالعه‌های مختلف باید به اندازه اثر تبدیل شوند. در این راستا به پیروی از روش لیپسی و ویلسون (۲۰۰۱) از فرمول‌های زیر استفاده شده است:

$$ES_R = \frac{t}{\sqrt{t^2+df}}$$ فرمول ۱

$$|ES_r| = \frac{\sqrt{F}}{\sqrt{F+n_1+n_2-2}}$$ فرمول ۲

$$ES_r = \frac{\sqrt{Z}}{\sqrt{N}}$$ فرمول ۳

$$ES_r = \frac{\sqrt{N^2}}{\sqrt{N}}$$ فرمول ۴

برای تبدیل آماره p-value به اندازه اثر، ابتدا لازم است این آماره را به t تبدیل کرده و سپس t را با فرمول اول به اندازه اثر تبدیل کنیم.

گام سوم. در مرحله بعد باید میانگین اندازه اثر محاسبه شود. محاسبه میانگین حسابی در صورتی امکان پذیراست که توزیع ضرایب همبستگی نرمال باشد. اما به طور معمول با توجه به عدم نرمال بودن اندازه اثرها، این ارقام طبق فرمول زیر باید به z فیشر تبدیل شوند.

$$ES_{zr} = 0 \cdot 5log_e\left[\frac{1+ES}{1-ES}\right]$$ فرمول ۵

سپس با استفاده از فرمول زیر میانگین اندازه اثر محاسبه می‌شود.

$$\overline{ES}_r = \frac{\sum(W_{zr} * ES_{zr})}{\sum W_{zr}}$$ فرمول ۶

در این فرمول، w معکوس واریانس اندازه اثر است که برابر با n−۳ است(n=تعداد مطالعات). سپس برای تفسیر نتایج، میانگین اندازه اثر Z_r را با استفاده از فرمول زیر به شکل اولیه آن برمی‌گردانیم (چراکه به دلیل نرمال نبودن اندازه اثرها، این ارقام را به Z_r تبدیل کرده بودیم).

$$\overline{ES}_r = \frac{e^{2\overline{ES}zr}-1}{e^{2\overline{ES}zr}+1}$$ فرمول ۷

گام چهارم. سپس برای آزمون معناداری مقدار کلی اندازه اثر، این مقدار را با بهره گیری از فرمول زیر در یک فاصله اطمینان برآورد می‌کنیم.

$$(ESzr - Z^{\infty}_{2}\sqrt{\frac{1}{\sum w}}.ESzr + Z^{\infty}_{2}\sqrt{\frac{1}{\sum w}})$$ فرمول ۸

در این فرمول $z_{a/2}$ مقدار بحرانی توزیع نرمال است. تا اینجا، فاصله اطمینان z فیشر محاسبه می‌شود. باید با یک تبدیل، مقادیر متناظر با z های بدست آمده را جایگزین کرد. اگر این فاصله شامل صفر نشود فرض صفر درخصوص رابطه میان متغیر مستقل و وابسته رد می‌شود. فاصله ذکرشده همچنین نشان می‌دهد که در مجموع اندازه اثر کلی به احتمال (۱ -α)۱۰۰ درصد در چه فاصله‌ای اتفاق خواهد افتاد.

---

۱. در این پژوهش از مجلات با ضریب تأثیر (JCR) نمایه شده در پایگاه تامسون رویترز (ISI) و همچنین، مجلهٔ های معتبر داخلی و خارجی در، Wiley، EBSCO ، Science Direct، ssrn وEmerald جستجو شده است.

2. Inclusive criteria

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

گام پنجم. شایان ذکر است که قبل از ترکیب اندازه اثرها باید به مسأله تجانس یا همگنی اندازه اثرها توجه شود. به عبارت دیگر تجانس اندازه اثرها آزمون شود. در صورت متجانس بودن اندازه اثرها آنها با هم تلفیق می‌شوند (انجام گام دوم تا چهارم زمانی صورت می‌گیرد که مشخص شود پژوهش‌ها متجانس هستند). در غیر این صورت مطالعه‌ها بر اساس متغیرهای کلیدی که احتمال می‌رود، واریانس اندازه اثرهای جمعیت ناشی از آنها باشد به زیرگروه‌هایی تقسیم می‌شود. این روش تا جایی ادامه پیدا می‌کند که مطالعه‌ها، درون طبقات متجانس باشند و هیچ واریانسی از اندازه اثر تبیین نشده باقی نماند (انتظاری و مهری، ۱۳۹۲).

برای بررسی متجانس بودن اندازه اثرها، آزمون Q مورد استفاده قرار می‌گیرد. آماره Q دارای توزیع کای دو با درجه آزادی n −۱ است و از فرمول زیرمحاسبه می شود.

$$Q = \sum (W_{zr} ES_{zr}^2) - \frac{(\sum W_{zr} ES_{zr})^2}{\sum W_{zr}}$$ فرمول ۹

اگر مقدار Q به دست آمده از مقدار بحرانی جدول کای دو کوچک‌تر باشد فرض متجانس بودن اندازه اثرها تأیید می‌شود. بعد از اطمینان از متجانس بودن اندازه اثرها می‌توان مقدار کلی اندازه اثر جامعه را برآورد نمود. اگر مقدار Q به دست آمده از مقدار بحرانی جدول کای دو، بزرگ‌تر باشد، فرض متجانس بودن اندازه اثرها رد می‌شود و باید از ترکیب اندازه اثرها پرهیز نمود و به کمک پژوهش‌ها و نظریه‌های پیشین دنبال تبیین و توضیح این عدم تجانس بود. مطالعه‌ها بر اساس متغیرهای کلیدی که احتمال می‌رود واریانس اندازه اثرهای جمعیت ناشی از آنها باشد به زیرگروه‌هایی تقسیم می‌شوند.

گام ششم. بعد از تقسیم‌بندی مطالعه‌ها، آماره‌های Q_B (آزمون تجانس بین‌گروهی) و Q_W (آزمون تجانس درون گروهی) محاسبه می‌شود. اگر مقدار Q_W معنادار نباشد، بیانگر این امر است که مطالعه‌ها درون طبقات متجانس‌اند و پژوهشگر در شناسایی متغیرهای کلیدی، خوب عمل نموده است و میانگین اندازه اثر محاسبه شده با استفاده از فرمول شش، برآوردی از اندازه اثر برای زیرگروه است. Q_B نیز یک آماره کمکی برای Q_Wاست و میزانی که اندازه اثرها در میان طبقات متفاوتند را نشان می‌دهد. به تجانس کلی اندازه اثرها می پردازد که این تجانس کلی به دو تجانس درون مطالعات (Q_W) و میان مطالعه‌های (Q_B) قابل تقسیم است.

$$QW = QGROUP - 1 + QGROUP - 2 + \cdots$$
$$Q_B = Q - Q_w$$

Q_W دارای توزیع کای دو با درجه آزادی k-j و QB دارای توزیع کای دو با درجه آزادی j-1 است. K تعداد اندازه اثرها و j تعداد گروه‌ها است.

درمجموع، از ۹۳ مقالهٔ فارسی و لاتین مرتبط با عوامل از پایگاه‌های علمی معتبر گردآوری شد و سپس با استفاده از موارد و معیارهای گنجی مطالعات پیشین، درنهایت تعداد ۱۹ مطالعه بالا واجد شرایط که دامنهٔ مطالعه‌های آن‌ها معطوف به مسئله هدف است انتخاب شد. در جدول‌ها و نمودارهای ۱، ۲ و ۳ موارد بیان شده است.

جدول ۱. فهرست مقاله‌های مورد استفاده برای انجام فراتحلیل

ردیف	نام نویسنده	سال انتشار	کشور انجام پژوهش	نام مجله
۱	مهدوی و موسوی نژاد	۱۳۹۰	ایران	فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری
۲	مهرانی و همکاران	۱۳۹۰	ایران	فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری
۳	سلیمان پناه و طالب نیا	۱۳۹۲	ایران	فصلنامه پژوهش حسابداری و مدیریت
۴	مرادی و زکی زاده	۱۳۹۳	ایران	مجله دانش حسابداری
۵	نمازی و همکاران	۱۳۹۶	ایران	فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری
۶	رحمانی نیا و یعقوب نژاد	۱۳۹۶	ایران	دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
۷	رحیمی کاکلکی و همکاران	۱۳۹۶	ایران	فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری
۸	حسن پور و همکاران	۱۳۹۶	ایران	فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری
۹	کرمی و همکاران	۱۳۹۶	ایران	دو فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه
۱۰	محسنی و همکاران	۱۳۹۶	ایران	دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت
۱۱	درخشانمهر و همکاران	۱۳۹۷	ایران	فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی
۱۲	نقش بندی و حبیب طلب	۱۳۹۷	ایران	*مطالعات مدیریت و حسابداری*
۱۳	کلرو همکاران	۲۰۰۷	آمریکا	Critical Perspectives on Accounting
۱۴	نوال و همکاران	۲۰۱۷	اتریش	Journal of Business Ethics
۱۵	بانگارن وعصری	۲۰۱۸	اندونزی	SSRN: https://ssrn.com/abstract=2992936
۱۶	والنتین و گودکین	۲۰۱۹	آمریکا	Journal of Business Research
۱۷	ادریس و همکاران	۲۰۱۹	اندونزی	Advances in Social Sciences Research Journal
۱۸	کالینز	۲۰۱۹	نیجریه	Journal of Accounting in Emerging Economies
۱۹	دان و همکاران	۲۰۲۰	کانادا	Social Responsibility Journal

منبع: یافته‌های پژوهش

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

جدول ۲. مطالعات بررسی‌شده در پژوهش

تعدادمطالعه‌های	تعداد کل نمونه‌ها	متغیرهای مورد بررسی
۱۹ پژوهش مرتبط	۲۱۸۲	۱۸

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به ملاک‌های مشخص‌شده پژوهش برای انجام فراتحلیلی از کل نمونه‌های (۲۱۸۲) پژوهش درنهایت ۱۹ مقاله پس از حذف تعدادی از پژوهش‌ها با توجه به موارد و معیارهای درون گنجی یاد شده در بخش قبلی از فهرست نهایی طبق جدول ۳ فراتحلیل به‌عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند و در نهایت ۱۸ متغیر طبق جدول ۵ انتخاب شد.

بررسی پژوهش‌های صورت پذیرفته در زمینه مورد بررسی

جدول ۳. داده‌های پژوهش‌های مورد بررسی

ردیف	پژوهشگر (سال)	متغیر مورد بررسی	جامعه و نمونه	روش و تحلیل	یافته‌ها
۱	مهدوی و موسوی نژاد (۱۳۹۰)	تأثیر میزان شرایط اخلاقی بر تصمیم‌گیری مدیران مالی	مدیران مالی شرکت‌های اجرایی دولتی	توصیفی – همبستگی روش تحلیل رگرسیون	به نظر مدیران هیچ آگاهی از مفاهیم اخلاقی ندارند و از باورهای شخصی در مسئله‌های مرتبط در این زمینه استفاده می‌کنند
۲	مهرانی و همکاران (۱۳۹۰)	عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران رسمی ایران	۵۶ نفر از حسابداران رسمی به روش گلوله برفی	کیفی – ابزار ساخته	یافته‌های پژوهش نشان داد که قوانین و مقررات، ویژگی‌های فردی حسابدار رسمی، ویژگی‌های کار حسابرسی و ویژگی‌های سازمان حسابرسی کننده ازجمله عواملی هستند که می‌تواند بر تصمیمات اخلاقی حرفه‌ای حسابداران رسمی کشور تأثیر بگذارند.
۳	سلیمان پناه و طالب نیا (۱۳۹۲)	عوامل مؤثر بر قضاوت اخلاقی حسابداران رسمی ایران	۱۱۵ نفر از حسابداران رسمی	توصیفی – همبستگی؛ روش رگرسیون	آیین‌نامه بخش حسابداران و نیز محیط کار نقشی مهم بر رفتار اخلاقی حسابداران دارد
۴	مرادی و زکی زاده (۱۳۹۳)	مدیریت اخلاقی و عملکرد حسابرسی داخلی	حسابداران پذیرفته‌شده در شرکت بورس اوراق بهادار. حجم ۲۴۱ نفر	توصیفی – پیمایشی روش تحلیل کوواریانس و واریانس	مدیریت اخلاقی و عملکرد حسابرسی داخلی با هم رابطه دارند
۵	نمازی و همکاران (۱۳۹۶)	الگوی توسعه پایدار اخلاق حرفه‌ای حسابداری	بررسی ۱۰۴ مقاله حیطه	تحلیل محتوا – تحلیل دلفی و کمی	برای توسعه اخلاق اولویت هر یک از سازه‌ها عبارت از سازه فردی، سازه اجتماعی، سازه اقتصادی – سازمانی و سازه زیست‌محیطی است.
۶	رحمانی نیا و یعقوب نژاد (۱۳۹۶)	عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان داخلی	۸۰ نفر از حسابرسان داخلی	توصیفی – همبستگی و روش تحلیل رگرسیون باینری – لجستیک	یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که سن حسابرس داخلی، عضویت حسابرس داخلی در جامعه حسابداران رسمی ایران، جنسیت حسابرس داخلی، میزان اخلاقی بودن محیط فعالیت حسابرس داخلی محیط اخلاقی و فرهنگ سازمانی که حوزه فعالیت حسابرس داخلی است، می‌توانند به لحاظ تجربی، تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان داخلی را تحت تأثیر قرار دهند.
۷	رحیمی کاکلکی و همکاران(۱۳۹۶)	عوامل مؤثر بر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران	۲۶۱ نفر از حسابداران رسمی	پس رویدادی و روش آماری تحلیل واریانس	سازه اجتماعی سطح تحصیلات بر ارزیابی بی‌طرفانه تأثیر ندارد، اما سازه‌های فردی سن و جنسیت اعضای جامعه حسابداران رسمی بر رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل بی‌طرفانه بودن، رفتار حرفه‌ای، صلاحیت و مراقبت حرفه‌ای، انسجام و وحدت رویه، رازداری تأثیر دارند.
۸	حسن پور و همکاران (۱۳۹۶)	شناسایی و اولویت‌بندی شیوه‌های نهادینه‌سازی اخلاق در سازمان	۲۴۸ نفر از کارکنان دادگستری	توصیفی – همبستگی – اکتشافی	شیوه‌های مختلفی برای نهادینه‌سازی اخلاق در سازمان‌ها وجود دارد که به نظر می‌رسد از بین آن‌ها سازوکار طراحی مناسب سیستم‌های مدیریت منابع انسانی شیوه‌های مناسب‌تری باشند.

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

ردیف	پژوهشگر (سال)	متغیر مورد بررسی	جامعه و نمونه	روش و تحلیل	یافته‌ها
۹	کرمی و همکاران (۱۳۹۶)	رابطه‌ی بین اخلاق حرفه‌ای، رهبری اخلاقی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۳۴۱ نفر از مدیران و دبیران آموزشی	توصیفی – همبستگی – مدل‌سازی	نتایج نشان داد رابطه اخلاق حرفه‌ای، رهبری اخلاقی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی مثبت و معنی‌دار بود.
۱۰	محسنی و همکاران (۱۳۹۶)	بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و نیت اخلاقی حسابرسان	۹۰ نفر از حسابرسان	توصیفی – همبستگی؛ رگرسیون	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین وجدان، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و برون‌گرایی با نیت اخلاقی رابطه مثبت و معنی‌دار و بین روان‌پریشی و نیت اخلاقی، رابطه منفی وجود دارد
۱۱	درخشانمهر و همکاران(۱۳۹۷)	تحلیل رابطه رهبری اخلاقی و عملکرد حسابرسان مستقل	۱۵۰ نفر از حسابرسان رسمی	توصیفی – همبستگی مدل معادلات ساختاری	اخلاق حرفه‌ای مابین رهبری اخلاقی و عملکرد حسابرسان نقش تعدیلگر دارد
۱۲	نقش بندی و حبیب طلب (۱۳۹۷)	تأثیر جهت‌گیری اخلاقی فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان	۱۴۱ نفر از حسابرسان استان خراسان رضوی	توصیفی – همبستگی مدل معادلات ساختاری	بین جهت‌گیری اخلاقی ایده‌آل‌گرایی و جهت‌گیری اخلاقی نسبی‌گرایی با میزان حساسیت اخلاقی رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد
۱۳	کلر[1] و همکاران (۲۰۰۷)	بررسی نقش جنسیت، تحصیلات و دین‌داری بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران	۱۷۱ نفر از حسابداران	توصیفی – همبستگی روش تحلیل رگرسیون لجستیک	عواملی مانند سن و جنسیت، تحصیلات و شرایط متفاوت در این زمینه بر تصمیم‌گیری اخلاقی اثرگذارند.
۱۴	نوال[2] و همکاران(۲۰۱۷)	خلق خو و رفتار اخلاقی	مبانی	رویکرد همبستگی	افراد با خلق‌وخوی مثبت بیشتر احتمال دارد رفتارهای اجتماعی داشته باشند
۱۵	بانگارن وعصری[3](۲۰۱۸)	تصمیم‌گیری اخلاقی	حسابداران کشور اندونزی	توصیفی – همبستگی؛ رگرسیون	داده‌های مالی تأثیر مثبت و قابل‌توجهی بر حسابرس تصمیم‌گیری اخلاقی دارد و شناخت در این زمینه مسئله‌ای تعیین‌کننده است
۱۶	والنتین و گودکین[4] (۲۰۱۹)	افشاگری اخلاقی بر اساس تصمیم‌گیری اخلاقی	نمونه کارکنان	توصیفی همبستگی بر اساس الگوی رگرسیون	افشاگری اخلاقی تحت تأثیر قضاوت و تصمیم‌گیری اخلاقی است
۱۷	ادریس[5] و همکاران (۲۰۱۹)	قضاوت اخلاقی حسابداران	۹۷ نفر از حسابداران اندونزی	توصیفی – همبستگی روش تحلیل مدل معادلات ساختاری	نتایج مطالعه نشان می‌دهد که دانش حسابرس به‌عنوان یک متغیر شبه تعدیل‌کننده در توضیح رابطه بین تجربه حسابرس و قضاوت اخلاقی عمل می‌کند.
۱۸	کالینز[6](۲۰۱۹)	عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی	۳۲۹ متخصص حسابداری	توصیفی – همبستگی رابطه‌ای از نوع همبستگی و تحلیل واریانس	یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که سن، وضعیت اقتصادی، تربیت، آرمان اخلاقی و نسبی‌گرایی، عوامل مهم تعیین‌کننده روند تصمیم‌گیری اخلاقی متخصصان حسابداری است.
۱۹	دان[7] و همکاران(۲۰۲۰)	توسعه مدلی از تصمیم‌گیری اخلاقی	مبانی	تحلیل کتابخانه و مروری بررسی فراوانی	ضمن تأکید مفاهیم قبلی شناسایی‌شده بر ضرورت وجود گواهینامه و آموزش در این زمینه در الگوی رفتار اخلاقی اشاره‌شده است

منبع: یافته های پژوهش

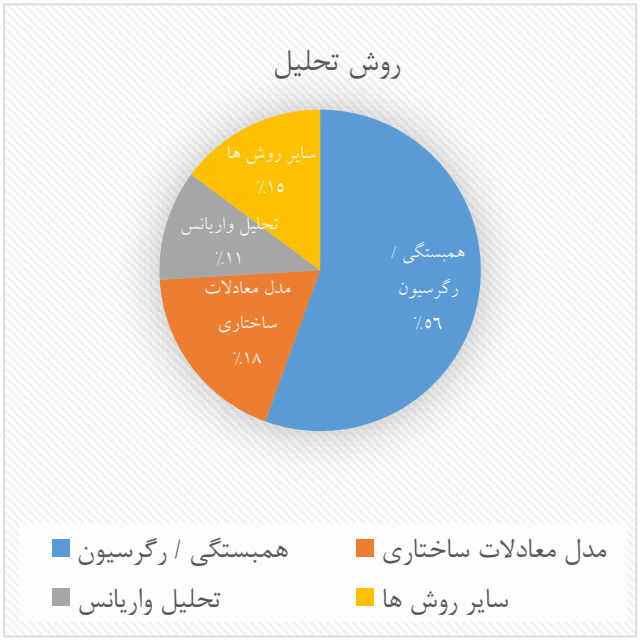
1. Keller
2. Noval
3. Bangun and Asri
4. Valentine and Godkin
5. Idris
6. Collins
7. Dunn

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

بررسی بر مبنای روش تحلیل

شکل ۲. بررسی روش تحلیل

منبع: یافته های پژوهش

از ۲۷ روش اصلی تحلیل آماری بکار گرفته‌شده در ۱۹ پژوهش مورد بررسی، اغلب روش‌های تحلیل مبتنی بر رویکرد همبستگی بوده (همبستگی/ رگرسیون/ مدل معادلات ساختاری) است و در ۱۵ پژوهش از این رویکرد به‌صورت روش اصلی کار استفاده‌شده است.

برای گردآوری داده‌های مورد نیاز برای فراتحلیل از یک فرم کدگذاری(چک‌لیست فرا تحلیل) استفاده می‌شود. فرم کدگذاری، ابزار گردآوری داده‌هایی است که در فراتحلیل به کار می‌رود. این فرم معادل پرسش‌نامه یا فرم مصاحبه در انواع دیگر پژوهش‌ها است. فرم مورداستفاده در این فراتحلیل شامل چهار بخش است: الف. شناسه و عنوان پژوهش، سال انجام پژوهش ب. مشخصات نمونه پژوهش (جامعهٔ آماری، حجم نمونه) ج. شاخص‌های کیفی پژوهش (روش پژوهش و آزمون به‌کاررفته) د. شاخص‌های آماری پژوهش (آمارهای توصیفی، متغیرهای موردانداره‌گیری، نتایج آماری آزمون فرضیه‌ها و سطح معناداری آماره‌ها).

روش این پژوهش مبتنی بر رویکرد فراتحلیل است. اصطلاح فراتحلیل را نخستین بار گلاس (Glass) رئیس انجمن تحقیقات آموزشی امریکا در سال ۱۹۷۶ به کار برد. تحلیل، عبارت است از شکستن کل به قسمت‌های مختلف به‌منظور تعیین ماهیت آن. این عمل در تحلیل آماری، با قرار دادن اجزاء در درون ترکیب‌ها برای نشان دادن عوامل مورد پژوهش انجام می‌شود. اصل اساسی در این پژوهش بررسی دیگر پژوهش‌های صورت پذیرفته در این زمینه است و ملاک تصمیم‌گیری اندازه اثر به‌دست‌آمده است. در این راستا اندازه اثر یکی از مفاهیم موجود در فرا تحلیل است، در حال حاضر یکی از اساسی‌ترین مفاهیم موجود در ادبیات فراتحلیل مفهوم اندازه اثر است. در یک تعریف فراگیر آماری، اندازه اثر عبارت است از نسبت آزمون معنی‌داری به حجم مطالعه (قاضی طباطبایی و ودادهیر، ۱۳۸۹). بنابراین، اندازه اثر نشان دهنده میزان یا درجه حضور پدیده در جامعه است و هر چه اندازه اثر بزرگ‌تر باشد، درجه حضور پدیده هم بیشتر و نشان‌دهندهٔ میزان یا درجهٔ حضور پدیده در جامعه است و هرچه اندازهٔ اثر بزرگ‌تر باشد، درجهٔ حضور پدیده هم بیشتر است (تامسون و اسنیدر،۱۹۹۷؛ رضایی و تارین،۱۳۹۶).

هم چنین کوهن تمرکز صرف بر محاسبه مقادیر سطوح معنی‌داری P را در پژوهش‌ها گمراه کننده دانست و تاکید کرد به دلیل آنکه آزمون معنی‌داری در علوم رفتاری با درصد بالایی از خطای نوع دوم همراه است، باید برای کاهش خطاهایی از این نوع و ارتقای توان آزمون، علاوه بر راهبردهایی که روش پژوهش در اختیار پژوهشگران قرار می‌دهد، به برآورد اندازه اثر و استفاده از آن در تصمیم‌گیری در مورد قبول یا رد فرضیه صفر پرداخته شود. در این خصوص روزنتال نیز معتقد است که در علوم رفتاری اگر اندازه اثر محاسبه نشود احتمال بروز خطای نوع دوم از خطای نوع اول بیشتر می‌شود (رضایی منش،۱۳۹۴).

اگر چه سطح معنی‌داری و اندازه اثر در مورد رد یا قبول فرضیه صفر استفاده می‌شوند، اما هر کدام داده‌های جداگانه‌ای را در اختیار می‌گذارند. از طریق آزمون معنی داری مشخص می‌شود که آیا نتیجه‌ای خاص به علت شانس رخ داده است یا خیر و از طریق محاسبه اندازه اثر می‌توان دریافت که متغیر مستقل تا چه اندازه بر متغیر وابسته اثر گذاشته است. بنابراین، برای تصمیم‌گیری در مورد رد یا قبول فرضیه صفر در پژوهش‌های رفتاری لازم است همراه با نتیجه آزمون معنی داری به مقدار اندازه اثر نیز توجه شود. زیرا در شرایط یکسان از لحاظ حجم نمونه و سطح معنی‌داری، هر چه اندازه اثر بزرگ‌تر باشد، توان آزمون هم بیشتر می‌شود و اعتبار تصمیم‌گیری افزایش می‌یابد (رضایی‌منش،۱۳۹۴).

جدول ۴. شاخص ضرایب اثر

	حد بالای اندازه اثر	حد پایین اندازه اثر
کوچک	۰/۳	۰/۱
متوسط	۰/۵	۰/۳
بزرگ	۰/۸	۰/۵

بر اساس طبقه‌بندی کوهن (۱۹۹۸)، هنگامی‌که مقدار آمارهٔ r مساوی ۰/۱ باشد (درصد واریانس تبیین شده ۰/۰۱)، مقدار شدت تأثیر در طبقهٔ کوچک یا پایین قرار می‌گیرد. به‌علاوه اگر

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

مقدار r معادل ۰/۳ (درصد واریانس تبیین شده ۰/۰۹) باشد، شدت تأثیر متوسط و درنهایت اگر مقدار معادل ۰/۵ (درصد واریانس تبیین شده ۰/۲۵) باشد، شدت تأثیر زیاد ارزیابی می‌شود. بنابراین بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده همه ضرایب اثر متغیرهای بررسی‌شده در حد متوسط و بزرگ است که گواه بر اثرگذاری این متغیرها در تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران است.

یافته‌های پژوهش

پس از بررسی و تحلیل داده‌های پژوهش در نرم‌افزار، نتایج فراتحلیل عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری بر اساس فراوانی، درصد فراوانی، اندازهٔ اثر Effect size ، Standard error ، p-value و z-value مشخص شده، در راستای فرمول‌های ۱ تا ۹ در جدول۵ آورده می‌شود.

جدول ۵. نتایج فراتحلیل عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری

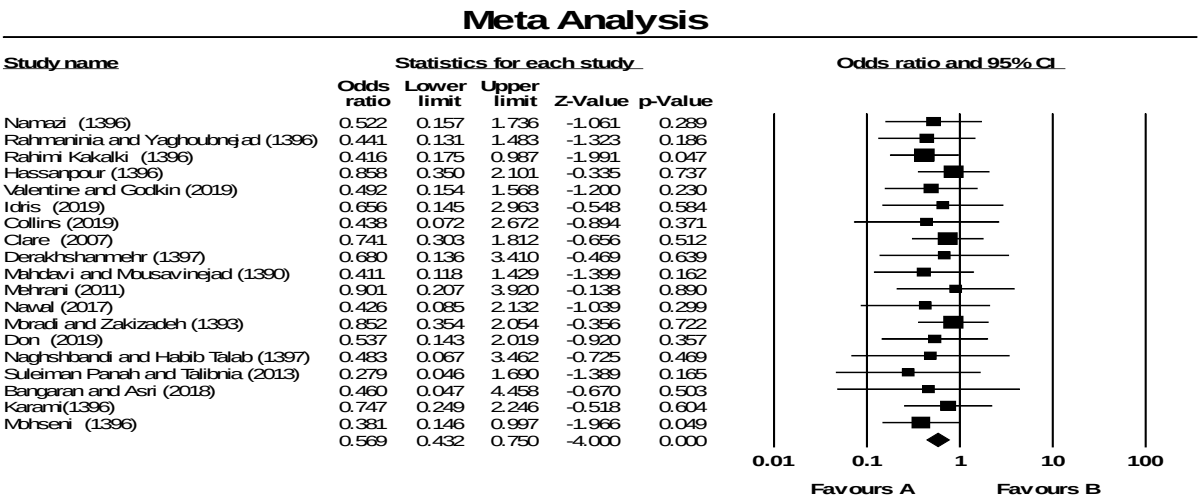
ردیف	متغیر مستقل	فراوانی	درصد فراوانی	اندازهٔ اثر Effect size	Standard error	p-value	z-value
۱	سازه فردی	۳	۶,۵	۰/۵۵	۰/۲۱۴	۰/۰۰۱	۷/۸۲۲
۲	شرایط اجتماعی	۱	۲,۲	۰/۳۸	۰/۴۴۹	۰/۰۰۱	۵/۱۱۹
۳	شرایط اقتصادی	۳	۶,۵	۰/۵۱	۰/۱۸۳	۰/۰۰۱	۵/۹۹۸
۴	شرایط محیط کار	۳	۶,۵	۰/۵۹	۰/۲۳۹	۰/۰۰۱	۴/۴۴۳
۵	سن	۵	۱۰,۹	۰/۶۶	۰/۲۲۱	۰/۰۰۱	۶/۱۸۹
۶	عضویت رسمی	۳	۶,۵	۰/۴۴	۰/۴۴۸	۰/۰۰۱	۵/۲۲۶
۷	جنسیت	۴	۸,۷	۰/۶۷	۰/۲۹۹	۰/۰۰۱	۴/۸۸۴
۸	فرهنگ‌سازمانی	۳	۶,۵	۰/۶۹	۰/۳۵۲	۰/۰۰۱	۶/۷۷۵
۹	تجربه	۳	۶,۵	۰/۶۷	۰/۵۰۸	۰/۰۰۱	۴/۹۸۳
۱۰	هویت	۱	۲,۲	۰/۳۱	۰/۳۲۶	۰/۰۰۱	۵/۴۲۳
۱۱	مهارت کار	۲	۴,۳	۰/۶۴	۰/۱۱۸	۰/۰۰۱	۵/۵۵۸
۱۲	آرمان اخلاقی	۳	۶,۵	۰/۷۱	۰/۵۷۲	۰/۰۰۱	۴/۹۹۱
۱۳	نسبی‌گرایی	۱	۲,۲	۰/۵۳	۰/۲۲۹	۰/۰۰۱	۵/۰۰۸
۱۴	رهبری اخلاقی	۳	۶,۵	۰/۶۱	۰/۲۲۳	۰/۰۰۱	۴/۸۹۳
۱۵	قوانین و مقررات	۲	۴,۳	۰/۶۸	۰/۴۸۹	۰/۰۰۱	۶/۷۲۳
۱۶	ویژگی کار	۲	۴,۳	۰/۵۲	۰/۴۰۸	۰/۰۰۱	۷/۱۲۷
۱۷	تحصیلات	۳	۶,۵	۰/۶۱	۰/۲۹۸	۰/۰۰۱	۵/۰۸۹
۱۸	ویژگی شخصیتی	۱	۲,۲	۰/۵۱	۰/۲۱۸	۰/۰۰۱	۴/۸۲۶
	مجموع	۴۶	۱۰۰,۰				

منبع: یافته‌های پژوهش

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

شکل۳. نتایج فرا تحلیل وضعیت پژوهش‌های انجام شده

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۶. توزیع فراوانی طبقات اندازه اثر متغیرها

دامنه تغییر شدت تأثیر		فراوانی	درصد فراوانی
۰,۳-۰	کم	۰	۰
بین ۰,۳ تا ۰,۵	متوسط	۳	۱۷
۰,۵ و بالاتر	زیاد	۱۵	۸۳
جمع		۱۸	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس جدول ۶ از میان ۱۸ مقاله، هیچ موردی در طبقه کم، ۳ مورد معادل ۱۷ درصد در طبقه متوسط و بالاخره ۱۵ مورد معادل ۸۳ درصد در طبقه زیاد قرار گرفته اند. براساس جدول کوهن (جدول ۶) اندازه اثر به دست آمده در بازه اول (یعنی ۰,۱ تا ۰,۳) کوچک بوده و فرضیه مورد مطالعه از قوت کافی برخوردار نیست. همچنین وقتی مقدار r در بازه دوم (یعنی بین ۰,۳ تا ۰,۵) باشد، اندازه اثر متوسط و در نهایت هنگامی که مقدار r در بازه سوم باشد، شدت تأثیر، زیاد ارزیابی می‌شود. بر طبق این طبقه‌بندی هیچ موردی از اثرها در طبقه کم قرار ندارد. همان گونه که در جدول مشاهده می‌شود و ۱۷ درصد اندازه اثرها در گروه متوسط و بالای متوسط ارزیابی می‌شوند. بنابراین می‌توان گفت که بر اساس نتایج این فراتحلیل گواه براثرگذاری این متغیرها در تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران است.

سوگیری (تورش) انتشار

یکی از موضوع‌های مورد توجه در هر فراتحلیل، ارزیابی سوگیری انتشار است. منظور از سوگیری انتشار این است که یک فراتحلیل شامل تمام مطالعه‌های انجام شده در مورد موضوع مورد بررسی نیست، ممکن است برخی از مطالعه‌ها به دلایل مختلف منتشر نشده باشد یا حداقل در مجله‌های نمایه‌سازی نشده منتشر شده باشد. زمانی که سوگیری انتشار وجود دارد، نتایج نهایی فراتحلیل تحت تأثیر قرار گرفته و برآوردهای نهایی حاصل از آن دارای تورش و خطا خواهد بود. پس لازم است سوگیری انتشار در گام‌های اولیه یک فراتحلیل شناسایی و تصحیح شود تا اعتبار نتایج افزایش یابد (ماکاسکیل[1] و همکاران،۲۰۰۱).

برای بررسی سوگیری انتشار از روش‌های متفاوتی می‌توان استفاده کرد که در این پژوهش از سه روش: نمودار فانل، روش چینش و تکمیل دوال و توئیدی و N ایمن از خطا استفاده می‌شود.

الف)بررسی سوگیری انتشار با استفاده از نمودار فانل (قیفی)

معمول‌ترین و ساده‌ترین روش شناسایی تورش انتشار، استفاده از یک نمودار پراکندگی دو بعدی به نام نمودار فانل یا قیفی است که در آن اثر مداخله برآورد شده از هر مطالعه در مقابل اندازه نمونه آن مطالعه رسم می‌شود. اگر تورش انتشار وجود نداشته باشد، انتظار این است که نمودار متقارن باشد و مقدار پراکندگی حول اندازه اثر مداخله با افزایش اندازه نمونه کاهش یابد از لحاظ تفسیری در نمودارهای فانل یا قیفی شکل، مطالعه‌هایی که خطای استاندارد پایین دارند و در بالای قیف جمع می‌شوند، دارای سوگیری انتشار نیستند. اما هر چه

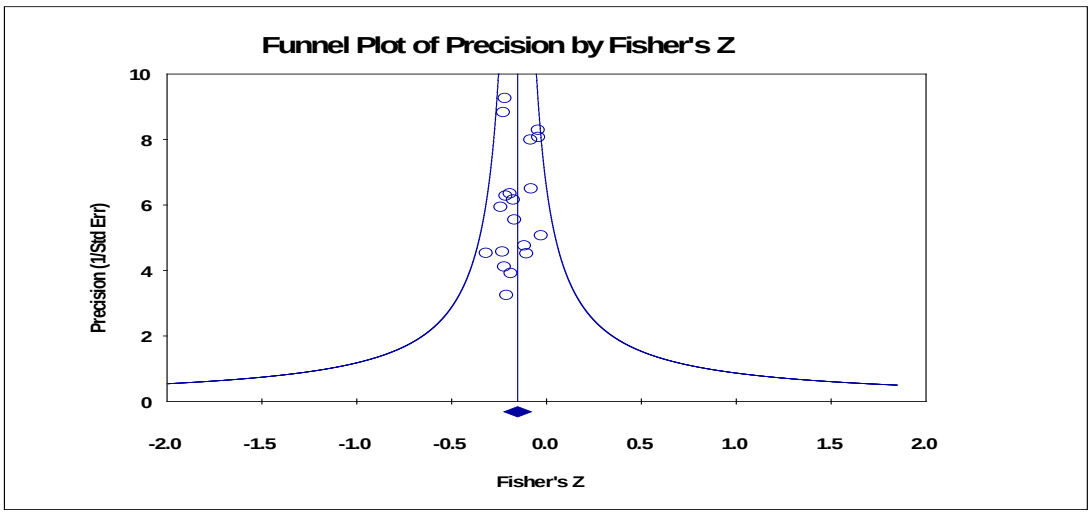
1. Macaskill

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

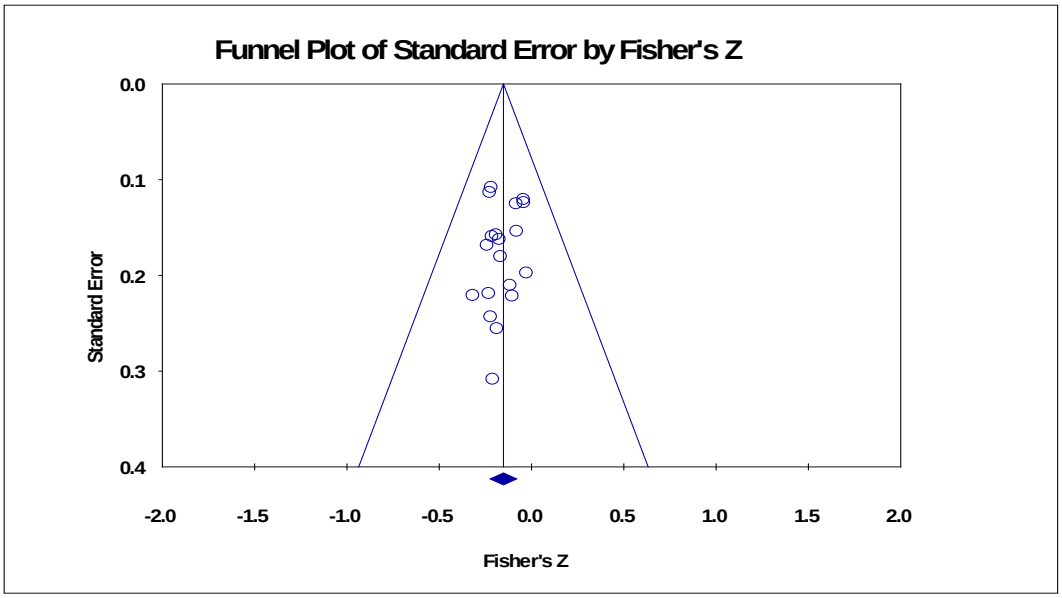
مطالعه‌ها به سمت پایین قیف کشیده می‌شوند، خطای استاندارد آنها بالا می‌رود و سوگیری انتشارشان افزایش می‌یابد. هر فراتحلیلی به دلیل ملاک‌های انتخاب و حذف مطالعه‌ها، مقداری سوگیری دارد که در این مقاله که توسط نمودار قیفی نشان داده شده است (لیتل[1] و همکاران،۲۰۰۸). بنابراین بر اساس شکل ۴، نمودار فانل یا قیفی پژوهش حاضر ازآنجاکه مطالعه‌های در بالای نمودار جمع شده که بر عدم وجود سوگیری انتشار دلالت دارد.

شکل ۴. نمودار فانل (قیفی) پژوهش‌های تصمیم‌گیری اخلاقی

منبع: یافته‌های پژوهش

شکل ۵. نمودار فانل مثلثی پژوهش‌های تصمیم‌گیری اخلاقی

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به شکل‌های ۴ و ۵ مطالعه‌های در بالای نمودار فانل جمع شده‌اند و این موضوع می‌تواند حاکی از نبود سوگیری انتشار باشد، اما برای حصول اطمینان می‌توان از روش چینش و تکمیل دوال و توئیدی استفاده نمود.

1. Little

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

ب) روش چینش و تکمیل دوال و توئیدی

چینش و تکمیلی بر اساس ایده کلیدی که در پس زمینه نمودار قیفی قرار دارد، انجام می‌شود. یعنی این ایده که در صورت نبود سوگیری، نمودار حول خلاصه اندازه اثر، حالت متقارن پیدا می‌کند. اگر تعداد مطالعه‌های کوچک واقع در سمت راست نمودار بیش از سمت چپ آن باشد، می‌توان این گونه برداشت کرد که چنین مطالعه‌هایی از سمت چپ حذف شده‌اند. رویه چینش و تکمیل، این مطالعه‌های گمشده را در نظر می‌گیرد، آنها را به تحلیل‌ها وارد می‌کند و سپس خلاصه اندازه اثر را محاسبه می‌کند.

طبق محاسبه‌ها این آزمون در مدل اثرات تصادفی، نباید مطالعه‌ای اضافه شود.

جدول ۶. جدول دوال و توئیدی

	اثر ثابت			اثر تصادفی			مقدار Q
	تخمین نقطه ای	حد پایین	حد بالا	تخمین نقطه‌ای	حد پایین	حد بالا	تعداد مطالعه موردنیاز=*
ارزش مشاهدات	-۰,۱۵۱۰	-۰,۲۲۰۵	-۰,۰۷۹۹	-۰,۱۵۱	-۰,۲۲۰۵۸	-۰,۰۷۹۹	۴,۷۶۱۷۶
ارزش تعدیل شده	-۰,۱۵۱۰	-۰,۲۲۰۵	-۰,۰۷۹۹	-۰,۱۵۱	-۰,۲۲۰۵۸	-۰,۰۷۹۹	۴,۷۶۱۷۶

ج) آزمون N ایمن از خطای روزنتال

آزمون N ایمن از خطای روزنتال تعداد پژوهش‌های گم شده (با اثر میانگین صفر) را محاسبه می‌کند که لازم است به تحلیل‌ها اضافه شود تا عدم معنی‌داری آماری اثر کلی به دست آید. ایده اصلی N ایمن از خطا این است که تعداد مطالعه‌های با نتایج صفر را تعیین کنیم که باید برای کاهش احتمال خطای نوع اول به سطح معنی‌داری از پیش تعیین شده وجود داشته باشند. به طور واضح اگر تعداد مطالعه‌ها غیرمعنی‌دار اندکی برای کاهش یک نتیجه به سطح معنی داری مورد نیاز باشد، نتایج به دست آمده احتمالاً فاقد اطمینان است(رضایی‌منش،۱۳۹۴). جدول ۷ ایمن از خطا را در این پژوهش نشان می‌دهد.

جدول ۷. محاسبه‌های N ایمن از خطا (تعداد ناکامل بی‌خطر) کلاسیک

z-value	سطح معنی‌داری (آلفا)	K(تعداد مطالعات مشاهده‌شده)	N (تعداد مطالعه‌های گمشده‌ای که مقدار P را به آلفا می‌رساند)
۴/۰۹۴	۰/۰۵	۱۹	۶۴

منبع: یافته های پژوهش

بر اساس بررسی تحلیلی در این زمینه لازم است تعداد ۶۴ مطالعهٔ دیگر صورت گرفته و بررسی شود تا مقدار P دوسویه ترکیب‌شده از ۰/۰۵ تجاوز نکند. به این معنی که باید ۶۴ مطالعهٔ دیگر انجام شود تا در نتایج نهایی محاسبه‌ها و تحلیل‌ها خطایی رخ دهد و این نتیجه حاکی از دقت و صحت بالای داده‌ها و نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش است.

بررسی همگونی یا ناهمگونی اندازه‌های اثر

ناهمگونی عبارت از تفاوت میان نتایج پژوهش‌ها است. این ناهمگونی یا تفاوت نتایج می‌تواند به دلایل مختلف ایجاد شود. برای تشخیص دقیق‌تر ناهمگونی از آزمون Q استفاده می‌شود. این آزمون مانند کای اسکوئر میزان تفاوت را در مجموعه‌ای از آزمایش‌ها اندازه گیری می‌کند و نشان داد که آیا میزان آن بیشتر از مقدار مورد انتظار است یا نه. این آزمون دارای مشکلاتی است از جمله اینکه زمانی که اندازه‌های اثر نمونه بزرگ است، ممکن است ناهمگونی معنی‌دار نشان داده شود، حتی اگر تفاوت بین اثرات کوچک باشد و در بسیاری از موارد این آزمون دارای قدرت کمتری است و احتمال اشتباه در رد H0 وجود دارد(کوهن، ۱۹۹۸).

علاوه بر بررسی سوگیری انتشار داده‌های پژوهش با توجه به سطح معنی‌داری به دست آمده (P) در قالب طرح، یک فرضیه فرعی به بررسی همگونی و یا ناهمگونی اندازه اثرهای به دست آمده پرداخته شده است.

H0: میان اندازه‌های اثر به‌دست‌آمده تفاوت معناداری وجود ندارد.

H1: میان اندازه‌های اثر به‌دست‌آمده تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۸. مقادیر بررسی همگنی داده‌ها

p-value	z-value	سطح معنی‌داری	سطح اطمینان	نتیجه آزمون
۰/۰۰۰	۶/۸۸۹	۰/۰۵	۰/۹۵	p H0>۰/۰۵ رد می‌شود

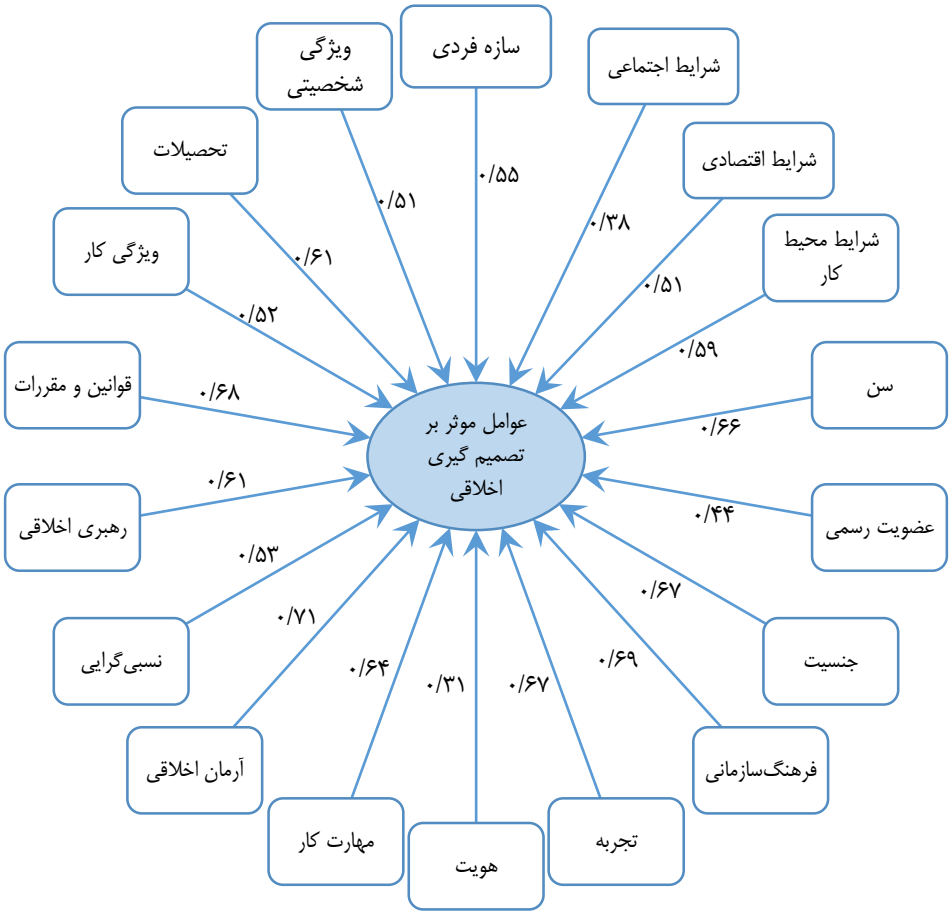
منبع: یافته های پژوهش

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

با توجه به اینکه در سطح اطمینان ۰/۹۵، سطح معنادار از میان خطا (۰/۰۵) کوچک‌تر است، H0 رد و H1 پذیرفته می‌شود. یعنی میان اندازهٔ اثرهای به‌دست‌آمده تفاوت معنادار وجود دارد و این به معنای ناهمگون بودن اندازه اثرهای به‌دست‌آمده است که در دو شکل ۱- متغیر تعدیل‌گری در این زمینه و در رابطه وجود دارد و ۲- متغیرهای مورد بررسی، اثرگذاری‌های متفاوتی بر تصمیم‌گیری اخلاقی در ابعاد مورد بررسی دارند.

یعنی میان اندازه اثرهای به دست آمده تفاوت معنادار وجود دارد و این به معنای ناهمگون بودن اندازه اثرهای به دست آمده است. این ناهمگونی یافته‌ها نشان از وجود متغیری تعدیل کننده نیز دارد که نتایج بررسی روی متغیرهای به دست آمده را تحت تأثیر قرار داده است. در چنین شرایطی فراتحلیل‌گران باید متغیر یا متغیرهای مداخله‌گری را بررسی کنند که ممکن است این ناهمگونی به علت تأثیر احتمالی آنها رخ داده باشد. این کار به وسیله طبقه‌بندی داده‌ها به حداقل دو گروه فرعی با توجه به متغیرهایی که به طور نظری برای این گروه‌بندی مناسب هستند صورت می‌گیرد. سپس برای هر کدام از گروه‌های فرعی فراتحلیل‌های جداگانه‌ای انجام می‌شود. در پژوهش حاضر با توجه به اینکه ویژگی‌های نمونه‌های آماری مطالعه‌های موردنظر به طور کامل تفکیک شده و شفاف نبود، امکان تقسیم مطالعه‌ها به زیرگروه‌ها بر اساس متغیرهای تعدیلگر وجود نداشت. بنابراین، پژوهشگران در شناسایی متغیرهای تعدیل‌کننده با محدودیت مواجه بودند، بنابراین این پژوهش به سبب ماهیت پژوهش‌ها، بررسی و تفکیک‌ناپذیری در این زمینه، بررسی متغیر مداخله‌گر ممکن نیست. بنابراین طبق شکل ۶ بر اساس بررسی از عوامل اثرگذار بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی ۱۸ متغیر و تأثیر آن نشان داده می‌شود.

شکل ۶ . مدل مفهومی مبتنی بر نتایج فرا تحلیل

نتیجه‌گیری و بحث

اخلاق مسئله‌ای است که با تصمیم‌های مبتنی بر قوانین انسانی و اجتماعی صورت می‌پذیرد و ثمره آن رضایت، کاهش فساد و مشکلات مربوط به آن در هر حیطه‌ای است (بورکهولدر[1] و همکاران، ۲۰۲۰). اخلاق اصل اساسی عمل بر اساس شرایط و برحسب احترام به حقوق خود و دیگران و رعایت اصل عدالت و انسان‌دوستی است (وای دیانی[2] و همکاران،۲۰۲۰). اخلاق یک ویژگی غالب در همه حرفه‌ها از جمله حسابداری است که

1. Burkholder
2. Widyani

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

به طور ویژه، فلوری و همکاران (۱۹۹۲) تأثیر اخلاق بر حرفه حسابداری را از تأثیر آن بر سایر مشاغل به شرح زیر متمایز می‌کنند: تفاوت عمده بین تأثیر اخلاق در مشاغل حقوقی و پزشکی از یک سو و حسابداران از سوی دیگر این است که نخستین تعهد وکلا و پزشکان نسبت به مشتری است در حالی که حسابداران حرفه‌ای باید تعهد گسترده‌تری نسبت به اشخاص ثالثی که بر گزارش‌های خود تکیه می‌کنند را انجام دهند (گافیکین[1]، ۲۰۰۹). بر همین اساس بررسی پیرامون آن و بررسی برای ابعاد اثرگذار بر تصمیم‌های اخلاقی مسئله‌ای مهم و اساسی است که این دیدگاه آن را از منظر حسابداران و در ارتباط با آن با یک الگوی تحلیلی از پژوهش‌های صورت پذیرفته در این زمینه یعنی فراتحلیل انجام داد.

اثرات بحران‌های مالی دنیا، ایران را نیز دستخوش تحول‌های خود قرار داده است. بروز بحران‌های مالی به طور فزاینده‌ای حرفه حسابداری را در معرض اتهام قرار داده و اعتماد به خود انتظامی حرفه حسابداری را کاهش داده است. بروز بحران، لزوم شناسایی زیرساخت‌های لازم برای اجرای اخلاقی حسابداری و توجه ویژه به بحران اعتماد در بورس ایران را آشکار ساخته است. بنابراین، پژوهش حاضر با این فرض انجام‌گرفته است تا عواملی را که امکان دارد بر تصمیم‌های اخلاق حرفه‌ای حسابداران رسمی کشور تأثیر بگذارد، مورد بررسی قرار دهد. نتایجی که از این پژوهش حاصل شد، نشان می‌دهد که دلواپسی جامعه حسابداران رسمی ایران و مؤسسه‌های حرفه‌ای از نقشی که انتخاب‌های اخلاقی حسابداران رسمی می‌تواند در رسیدن به اهداف حرفه‌ای آنها ایفا کنند، بی اساس نیست.

فراتحلیل با یکپارچه کردن نتایج حاصل از پژوهش‌های مختلف که روی نمونه‌های متعددی اجرا شده‌اند، دیدگاه جامع‌تری از اثر متغیرهای گوناگون به دست می‌دهد. در واقع، با در کنار هم قرار دادن نتایج حاصل از انجام یک پژوهش روی نمونه‌هایی از یک جامعه (افراد مختلف) بررسی می‌شوند. چنین یافته‌هایی در جوامعی همچون جامعه ما که گوناگونی بیشتری دارد، مهم‌تر و دارای اهمیت بیشتری است. زیرا این گوناگونی، تفاوت‌های بیشتری را به همراه دارد، به ناچار باید داده‌های متعددی را از نمونه‌های مختلف این جامعه، در دسترس داشت تا با یکپارچه کردن این داده‌ها، شباهت‌ها را به دست آورد و با تفاوت‌ها به شیوه مناسبی برخورد کرد.

در این فراتحلیل سعی شد تا با یکپارچه کردن میزان اندازه اثر، عوامل مؤثر در تصمیم گیری اخلاقی بررسی شود. اما تنها یک بررسی در این رابطه کافی نبوده و لازم است که این پژوهش در سازمان‌های داخلی و خارجی به صورت مقایسه‌ای و با استفاده از ابزارهایی به‌غیر از پرسش‌نامه و بیشتر به صورت کیفی نیز صورت گیرد. تفاوت این پژوهش با پژوهش‌های دیگر در این است که جامعه آماری در این گونه پژوهش‌ها، پژوهش‌های پیشین و واحد پژوهش آن، هریک از پژوهش‌های اولیه و مستقل پیشین است. در این پژوهش به داده‌هایی دست می‌یابیم که داده‌های اولیه موجود در پژوهش‌های گذشته آن را نشان نمی‌دهد. ابزارهای به کار گرفته شده در تمامی این پژوهش‌ها پرسشنامه و حجم نمونه آماری متفاوت بوده، اما در فراتحلیل از چک لیست فراتحلیل استفاده شده و حجم نمونه آماری را نیز پژوهش‌های انجام گرفته در یک محدوده زمانی خاص تشکیل می‌دهد.

بر اساس بررسی از عوامل اثرگذار بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی ۱۸ متغیر سازه فردی، شرایط اجتماعی، شرایط اقتصادی، شرایط محیط کار، سن، عضویت رسمی، جنسیت، فرهنگ سازمانی، تجربه، هویت، مهارت کار، آرمان اخلاقی، نسبی‌گرایی، رهبری اخلاقی، قوانین و مقررات، ویژگی کار، تحصیلات و ویژگی شخصیتی اثرگذار هستند. تمامی عوامل اندازه اثر متوسط و بالا داشتند و از این حیث تمامی مقوله‌ها بر تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری و حسابرسی اثرگذارند. در بین عوامل مورد بررسی، آرمان اخلاقی بیشترین اندازه اثر (۰/۷۱)، فرهنگ سازمانی بیشترین اندازه اثر (۰/۶۹) و قوانین و مقررات بیشترین اندازه اثر (۰/۶۸)، مهم‌ترین عوامل اثرگذار برحسب بالاترین ضرایب اثر (بیشتر از ۰/۵) و اثر تمامی مقوله‌ها مورد تأیید قرار گرفت. نتایج فراتحلیل نشان داد که ۸۳ درصد از عوامل دارای ارتباط و تأثیر بسیار قوی بر روی عوامل مدل دارند. همچنین با توجه به بررسی ۱۹ مطالعه صورت گرفته مشخص می‌شود که رویکرد فرا تحلیل دارای سوگیری انتشار با توجه به سه روش نمودار فانل، روش چینش و تکمیل دوال و توئیدی و N ایمن از خطا و مقدار اندازه اثر بسیار مطلوب و مقدار ۰,۵۶۳ در حالت ثابت و پایدار است و این پژوهش با شناسایی شاخص‌های مختلف و مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی می‌تواند راهگشایی مناسب برای رویکرد تصمیم گیری مناسب حسابداران و حسابرسان است. این یافته‌ها که در ارتباط با پژوهش‌های حیطه و پژوهش‌های مورد بررسی در این زمینه بیانگر این موضوع است که تصمیم‌گیری اخلاقی مفهومی در ارتباط با آرمان‌های اخلاقی و پایبندی بر آن است که در ارتباط با شرایط فردی و اجتماعی نیز هست، از سوی دیگر فرهنگ سازمان و باورها و ارزش‌های مورد تأکید مسائلی است که

1. Gaffikin

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم مسئله تصمیم‌گیری اخلاقی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و این الگوی فردی، سازمانی بر اساس یک مفهوم کلان‌تر یعنی قوانین و مقررات تسری و گسترش پیدا می‌کند. بر این اساس مفهوم تصمیم‌گیری اخلاقی مفهومی چندمتغیره است که در سطح ابعاد کلان، سازمانی و فردی قابل بررسی است.

بنابراین در اینجا منطقی به نظر می‌رسد یافته‌های نتایج این پژوهش با نظریه‌های مطرح شده در این زمینه حاکی از قابل‌اعتماد بودن نتایج پژوهش حاضر در راستای مدل و عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی هاینز و لئونارد (۲۰۰۷)، والنتین و گودکین (۲۰۱۹)، ادریس و همکاران (۲۰۱۹)، کالینز (۲۰۱۹)، کلر و همکاران (۲۰۰۷)، مهربانپور و همکاران (۱۳۹۹)، نقش‌بندی و حبیب طلب (۱۳۹۷)،کرمی و همکاران (۱۳۹۶)، مهرانی و همکاران (۱۳۹۰) و غزالی و آنوم (۲۰۲۱) همسو و مورد تأیید است.

به پژوهشگران آینده در راستای این موضوع پژوهش پیشنهاد می‌شود با توجه به درک مفهوم رویکردهای فرا تحلیلی، به مطالعه مسائل مختلف در خصوص رویکرد فعالیت‌های حسابداران با توجه به مطالعه‌های کتابخانه‌ای و مقاله‌های مختلف مبادرت ورزیده شود، از جمله نقش دانش حسابداران، فرهنگ، جامعه‌پذیری و نوع دیدگاه آن در این راستا است و نیز پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران در پژوهش‌های آینده به تأثیرات این مدل در توسعه فرهنگ، دانش و ارتقاء فعالیت‌های حسابداران بپردازند.

بر این اساس پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها در جذب نیروهای خاص هم چون حسابداران با سنجش ابزار مصاحبه‌ای و پرسش‌نامه، میزان اخلاق حرفه‌ای کارکنان را مورد سنجش قرار دهند و برنامه‌های ضمن خدمت آموزشی در سطح آموزش اخلاق حرفه‌ای و الگوی رفتاری در این زمینه به‌صورت مداوم و سالیانه انجام پذیرد، زیرا در این مقطع می‌توانند اهمیت و مسائل اخلاقی را به‌خوبی درک کنند و دیدگاه یکپارچه‌ای برای مخاطبان فراهم کند و همچنین پیشنهاد می‌شود که به منظور تمایل بیشتر افراد به رعایت اصول اخلاقی و فرایند تصمیم‌گیری به تشویق و حمایت‌های مادی و معنوی قرار گیرند و پژوهشگران در پژوهش‌های آینده به تأثیرات این مدل در توسعه فرهنگ، دانش و ارتقاء فعالیت‌های حسابداران بپردازند.

در پایان بیان این نکته مهم است که در مطالعه‌های فراتحلیلی اگر تعداد مطالعه‌ها زیاد باشد و فقط بدانیم هر مطالعه به سطح p خاصی رسیده یا خیر. روش شمارش با x^2 نتایج سریعی می‌دهد اما برآوردی قوی از احتمال تلفیقی نیست و در این زمینه تحلیل باید با احتیاط بالایی صورت بپذیرد که در این پژوهش سعی شد نگاهی پیگیرانه به این مفهوم باشد، اما به‌هرحال کنترل کامل همه موارد ممکن نیست، از سوی دیگر ممکن است برخی پژوهش‌ها به زبان‌های غیر از فارسی و انگلیسی از بررسی این مطالعه دور مانده باشد از جمله محدودیت‌های دیگر پژوهش حاضر این بود که علاوه بر ضعف روش‌شناسی آماره‌های لازم، بعضی پژوهش‌ها عوامل موثر بر تصمیم گیری اخلاقی به طور مجزا بررسی نشده بود که این نیز از محدودیت‌های پژوهش است.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، امانت‌داری علمی رعایت و حق معنوی مؤلف‌های آثار، محترم شمرده‌شده است.

منابع

- احمدی، شهرزاد و خوزین، علی. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر تصمیم گیری اخلاقی، افشاگری و نیم رخ شخصیت آیسنک در شدت اخلاقی ادراک شده توسط حسابداران بخش عمومی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت،۱۰(۴۰):۲۱۷-۲۳۱.
- امانی دادگر، بابک؛ بادآور نهندی، یونس و زینالی، مهدی. (۱۳۹۹). مدل‌یابی توسعه اخلاقی و تقوا در حسابداری حوزه سلامت .*دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی، ۶(۲):۱۵۵-۱۶۴*.
- انتظاری، علی و مهری، نادر. (۱۳۹۲). درآمدی بر فراتحلیل. تهران. انتشارات جامعه‌شناسان. چاپ اول.
- بانی، محمود؛ فغانی ماکرانی، خسرو و ذبیحی، علی. (۱۳۹۸). تأثیر تعهد حرفه‌ای و ایدئولوژی اخلاقی بر کیفیت حسابرسی با نقش میانجی رفتار اخلاقی حسابرسان شرکت‌های دولتی با روش مدل‌سازی معادلات ساختاری. دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی ۶(۱):۸۱-۹۶.
- جعفری، علیرضا؛ فروغی، میثم و نادری بنی، رحمت اله (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر قضاوت‌های اخلاقی در بین جامعه حسابداران رسمی ایران. فصلنامه حسابداری مالی، ۶(۲۳): ۱۳۳-۱۱۴.
- حسن پور، اکبر؛ عباسی، طیبه و هادی پور، امیر (۱۳۹۶). شناسایی و اولویت‌بندی شیوه‌های نهادینه‌سازی اخلاق در سازمان. اخلاق در علوم و فناوری، ۱۲: ۱۱-۱.
- حسین پور سعید، خردیار سینا، خوزین علی، محمدی نوده فاضل. (۱۴۰۰) بررسی اثر سلامت روانی و کمال‌گرایی بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران با نقش میانجی اهمال‌کاری. دوفصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، ۶(۱۱):۹۳-۱۲۱
- خسروآبادی، حمیدرضا و رضایی منش، بهروز. (۱۳۹۴). طراحی الگوی تصمیم‌گیری اخلاقی مدیران مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه .*فصلنامه پژوهشنامه نهج البلاغه،۳(۱۱):۶۷-۹۴* .

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

- درخشان مهر، آرش و همکاران (۱۳۹۷). تحلیل رابطه رهبری اخلاقی و عملکرد حسابرسان مستقل با بررسی نقش تعدیل گری اخلاق حرفه‌ای، فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی، ۶(۲): ۱۵۸-۱۴۹.
- رحمانی نیا، احسان و یعقوب‌نژاد، احمد (۱۳۹۶) عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان داخلی. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶(۲۴): ۱۶۵-۱۴۵.
- رحیمی کاکلی، مینا؛ بنی‌طالبی دهکردی، بهاره و پیک فلک، جمشید (۱۳۹۶) عوامل مؤثر بر رعایت اخلاق حرفه‌ای حسابداران. *فصلنامه اخلاق در علوم و فنّاوری، ۱۲: ۱۳-۱.*
- رضایی منش، بهروز و عباس‌پور، جعفر، (۱۳۹۴) ، «فراتحلیل ارتباط میان کیفیت زندگی کاری و تعهد سازمانی»، *فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)*، ۷۸(۲۴): ۶۵-۸۸
- رضایی، بیژن و تارین، حمد اله (۱۳۹۶). فرا تحلیل مطالعات علمی عوامل مؤثر بر عملکرد مدیران مدارس در ایران، *مدیریت مدرسه*، ۵(۲): ۲۱۵-۱۹۳.
- سازمان حسابرسی (۱۳۸۲). *آیین رفتار حرفه‌ای*. چاپ دوم، انتشارات سازمان حسابرسی، تهران
- سلیمان پناه، نجمه و طالب نیا، قدرت اله (۱۳۹۲). بررسی گزیده عوامل مؤثر بر قضاوت اخلاقی حسابداران رسمی ایران. *فصلنامه پژوهش حسابداری و مدیریت*، ۶(۱۸): ۹۶-۷۶.
- سیاهکل رودی، مژگان؛ فیضی، طاهره؛ رسولی، رضا و حضوری، جواد (۱۳۹۴). شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تصمیم گیری اخلاقی مدیران دانشگاه پیام نور. *مجله مدیریت دولتی دانشکده مدیریت دانشگاه تهران*،۷(۷۳): ۵۲۵-۵۲۶
- صالح مهدی الجعیفری، مرتضی، (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل موثر بر تصمیم گیری اخلاقی حسابداران در کشور عراق»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فردوسی مشهد*
- ضرابی، حمیده؛ معمارزاده طهران، غلامرضا و حمیدی، ناصر. (۱۴۰۰). معیارهای تصمیم گیری اخلاقی مدیران . *فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۴(۴۱): ۹۵-۷۲.
- عالی، رحمان؛ مهربان پور، محمدرضا؛ جهانگیرنیا، حسین؛ غلامی جمکرانی، رضا و قیوم زاده، محمود. (۱۳۹۹). ارائه الگو ارزیابی ابعاد اخلاق بر فرایند گزارش‌دهی فساد مالی حسابداران و حسابرسان بخش دولتی بر اساس رویکرد ترکیبی. *دوفصلنامه علمی حسابداری دولت*، ۷(۱)، ۵۸-۴۵.
- قاضی طباطبایی، محمود و دادهیر، ابوعلی. (۱۳۸۹). فرا تحلیل در پژوهش‌های اجتماعی گرفتاری. تهران: دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- قربانی‌زاده، وجه الله و قربانی پاچی، عقیل، (۱۳۹۹)، «فراتحلیل پژوهش‌های مربوط به عوامل مؤثر بر کاربرد فناوری مطالعات (IT) در سازمان‌های ایران»، جلد هفتم، شماره دوم، ۵۹-۷۷.
- کرمی، محمد؛ قلاوندی، حسن و قلعه‌ای، علیرضا (۱۳۹۶). رابطه‌ی بین اخلاق حرفه‌ای، رهبری اخلاقی با مسئولیت پذیری اجتماعی در مدارس. *دو فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت مدرسه*، ۵: ۱۱۲-۹۳.
- گلپایگانی، آیدا؛ رحمانی نیا، احسان و پورزمانی، زهرا. (۱۴۰۰). بررسی تأثیرپذیری تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران حرفه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری‌شان .*فصلنامه پژوهش‌های حسابرسی*، (۲)۱: ۵۷-۸۵.
- گلدوست، مجید؛ طالب نیا، قدرت الله؛ اسماعیل زاده مقری، علی؛ رهنمای رودپشتی، فریدون و رویایی، رمضانعلی. (۱۳۹۷). تحلیل رابطه ادراک اخلاقی و قضاوت اخلاقی شاغلان حرفه حسابداری بخش عمومی نسبت به هشداردهی تخلفات مالی (مطالعه موردی استان گیلان)، *دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی*، ۵(۱):۸۵-۹۸ .
- محسنی، عبدالرضا؛ قاسمی، مصطفی و کرمی، محسن (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و نیت اخلاقی حسابرسان. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*. ۶(۲۴): ۱۸۹-۱۷۷.
- مرادی، جواد و زکی زاده، زهرا (۱۳۹۳). بررسی نقش مدیریت اخلاقی، عملکرد حسابرسان داخلی و گرایش‌های اخلاقی بر عملکرد حسابداری و گزارش مالی. *مجله دانش حسابداری*، ۱۸: ۱۶۳-۱۴۱.
- مهدوی، غلامحسین و موسوی نژاد، سید روح‌الله (۱۳۹۰). تأثیر میزان و شرایط اخلاقی بر تصمیم‌گیری مدیران مالی دستگاه‌های اجرایی استان فارس. *فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری*، ۴: ۵۲-۴۱.
- مهرانی، ساسان و همکاران (۱۳۹۰). عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران رسمی ایران. *فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری*، ۳: ۷-۱.
- نقش‌بندی، نادر و حبیب طلب، فاطمه (۱۳۹۷). تأثیر جهت‌گیری اخلاقی فرایند تصمیم‌گیری اخلاقی حسابرسان. *مطالعات مدیریت و حسابداری، ۴(۳): ۴۴-۲۶.*
- نمازی، محمد؛ رجب دری، حسین و روستا میمندی، اعظم (۱۳۹۵). تدوین الگوی توسعه پایدار اخلاق حرفه‌ای حسابداری. *فصلنامه اخلاق در علوم و فنّاوری، سال دوازدهم، ۴: ۱۱-۱.*

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

- Ahmadi, S., khizain, A. (2021). Investigating the Impact of Moral Decision Making, Disclosure and Profile of Eysenck Personality on the Moral Intensity Perceived by Public Accountants. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 10(40), 217-231(In Persian).
- Ali, R., Mehrabanpour, M., Jahangirnia, H., gholami jamkarani, R., & Qayyumzadeh, M. (2021). Representing an Appraisal Pattern for the Dimensions of Ethics on the Process of Financial Corruption Reporting of Public Sector Accountants and Auditors Based on a Combined Approach. *Journal of Governmental Accounting*, 7(1), 45-58. Doi: 10.30473/gaa.2021.56942.1441 (In Persian).
- Amani dadgar, B., Badavar Nahandi, Y., & Zeinali, M. (2020). Modeling of Ethical Development and Virtue in Health Area Accounting. *Journal of Governmental Accounting*, 6(2), 155-164. Doi: 10.30473/gaa.2020.53283.1380 (In Persian).
- Arnaudov K, & Koseska E. (2012). Business ethics and social responsibility in tourist organizations in terms of changing environment. Procedia-Social and Behavioral Sciences; 44: 387-397.
- Bangun Y, & Asri M. (2018). Ethical Decision Making in Public Accounting Firm. https://www.researchgate.net/publication/318390887.
- Bani, M., faghani makrani, K., & zabihi, A. (2020). The Impact of Professional Commitment and Ethical Ideology on Audit Quality by Mediating the Ethical Behavior of Governmental Firms Auditors in Structural Equation Modeling. *Journal of Governmental Accounting*, 6(1), 81-96. Doi: 10.30473/gaa.2020.50727.1340 (In Persian).
- Burkholder J, Burkholder D, & Gavin M. (2020). The Role of Decision-Making Models and Reflection in Navigating Ethical Dilemmas. Counseling and Values; 65(1): 108-121.
- Casali, G. L., & Perano, M. (2020). Forty years of research on factors influencing ethical decision making: Establishing a future research agenda. *Journal of Business Research*.
- Cohen, J. (1998) Statistical power analysis for the behavioral sciences (second edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Collins SO. (2019). Personal and moral intensity determinants of ethical decision-making. *Journal of Accounting in Emerging Economies*; 9(2).
- De Graaf FJ. (2019). Ethics and behavioural theory: how do professionals assess their mental models? *Journal of Business Ethics*; 157(4): 933-947.
- Derakhshan Mehr A, Jabbarzadeh K S, & Bahri Sales J. (2018). Analysis of relationship between Ethical Leadership and Certified Public Accountants performance with the role of moderating professional ethics. *Journal of Management of Government Organizations*; 6(2): 149-158(In Persian).
- Dunn P, & Sainty B. (2020). Professionalism in accounting: a five-factor model of ethical decision-making. *Social Responsibility Journal*; 16(2): 255-269.
- Entezari, A., & Mehri, N. (2013). An introduction to meta-analysis. *Tehran. Sociologists Publications*. First Edition (In Persian).
- Gaffikin, M. (2009). Education for an accounting profession. *Pacific Accounting Review*, 21(2), 170-170. doi:10.1108/01140580911002080
- Ghazali, M; Anum, N. (2021). Factors influencing ethical judgements of accounting practitioners: some Malaysian evidence. I*nternational Journal of Social Economics*, 48(3), 384-398. doi:10.1108/IJSE-07-2020-0473
- Ghazi tabatabaie M, & Dadhir A. (2010). The applications of meta- analysis in social & behavioral. \sted. *Tehran: Sociologists Publication* (In Persian).
- Ghorbanizadeh V, Ghorbani Paji A. (2020).Meta-Analysis Study of the Effective Factors in the Application of Information *Technology in the Iranian Organizations. Human Information Interaction*. 7 (2) (In Persian).
- Goldoost, M., Talebnia, G., Esmaelzadeh mogharri, A., Rahnamaye roodposhti, F., & royaee, R. (2019). Analysis of the Relationship between Ethical Awareness

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

and the Ethical Judgment of the Professionals in the public accounting profession to the Whistle-blowing of Financial Violations (Case Study of Guilan Province). *Journal of Governmental Accounting*, 5(1), 85-98. Doi: 10.30473/gaa.2019.43719.1233 (In Persian).

- Golpaygani, A., Rahmaninia, E., pourzamani, Z. (2021). Investigating the Effect of Personality and Behavioral Traits on the Ethical Decision-Making Process of Professional Accountants. *Audit Research*, 1(2), 57-85(In Persian).
- Haines R, & Leonard LNK. (2007). Situational influences on ethical decision-making in an IT context. *Information & Management*; 44: 313-320.
- Hassanpour A, Abbasi T, & Hadipour A. (2017). Identifying & Prioritizing Methods of Ethics Institutionalization within Organization. *Ethics in Science and Technology*; 12(1): 17- 23 (In Persian).
- Hijal-Moghrabi I, Sabharwal M, & Berman EM. (2017). the importance of ethical environment to organizational performance in employment at will states. *Administration & Society*; 49(9): 1346-1374.
- Hosseinpoor S, kheradyar S, khozain A, mohamadi nodeh F. (2021) The Effect of Mental Health and Perfectionism on Ethical Accounting Decision Making with the Mediating Role of Procrastination. *Journal of Value & Behavioral Accounting*; 6 (11):93-121URL: http://aapc.khu.ac.ir/article-1-968-fa.html(In Peresian).
- Idris MH, Jamali H, & Sjahruddin H. (2019). Investigating the moderating role of knowledge: The relationship between auditor's experience and ethical judgment. *Advances in Social Sciences Research Journal*; 6(2): 491-503.
- Iran Audit Organization. (2003). Codes Ethics Professional. *Tehran: Audit Organization Publication* (In Peresian).
- Jafari A, Foroughi M, & Naderi Bani R. (2014). Effective Factors Ethical Judgments among the Iranian Society of Certified Public Accountants. *Financial Accounting*; 6(22): 114-133(In Persian).
- Karami M, Galavandi H, & Galaeei A. (2017). The Relationship between Professional Ethics, Ethical Leadership and Social Responsibility of High Schools in Kurdistan. *Journal of School administration*; 5(1): 93-112(In Persian).
- Kehinde OJ. (2010). Effects of ethical behaviour on organizational performance: Evidence from three service organizations in Lagos, Nigeria. *Journal of research in National Development*; 8(1): 1-17.
- Keller AC, Smith KT, & Smith LM. (2007). Do gender, educational level, religiosity, and work experience affect the ethical decision-making of US accountants? *Critical Perspectives on Accounting*; 18(3): 299-314.
- Khosroabadi, H., & rezaeemanesh, B. (2015). Designing of Ethical decision making model of managers based on Nahj-al-balaghe Teachings. *Quarterly Journal of Nahj al-Balagha Research*, 3(11), 67-94(In Persian).
- Lipsey, W. & Wilson, D. (2001), Practical Meta Analysis (Thousand Oaks, CA: Sage).
- Little, J.H. Corcoran, J. & Pillai, V; Systematic Reviews and Meta-Analysis. (2008). *Published by Oxford University Press*
- Livingston, Ricki. (2021). the Impact of Deliberation Time on Ethical Decision Quality: A Study of Early-Career Professional Accountants, Georgia State University.
- Liyanapathirana, N. S. (2018). Towards the development of an integrated ethical decision-making framework for Sri Lankan accountants: A developing country context (Doctoral dissertation, The University of Waikato).
- Macaskill, Petra, Walter, Stephen D, & Irwig, Les. (2001). A comparison of methods to detect publication bias in meta-analysis. *Statistics in medicine*, 20(4), 641-654.
- Madelijne Gorsia, Linda Sleg, Adrian Denkers & Wim Huisnan. (2018). Corruption in Organizations: Ethical Climate and Individual Motives Administrative sciences. www.Mdpi.com.
- Mahdavi G H, & Mousavinejad S R. (2012). Impact of Moral Intensity and Ethical Climate on the Decision-Making of Financial Managers in Governmental Organizations in Fars Province. *Ethics in science and Technology*; 6 (4):42-53(In Persian).

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

- Martin KD, & Cullen JB. (2006). Continuities and extensions of ethical climate theory: A meta-analytic review. *Journal of Business Ethics*; 69(2): 175-194.
- Mehrani S, Saghafi A, Musikhani M, & Sepasi S. (2011). Factors Affecting Iranian Certified Public Accountant's Ethical Decision Making. *Ethics in science and Technology*; 6 (3):6-12(In Persian).
- Metwally D, Ruiz-Palomino P, Metwally M, & Gartzia L. (2019). How ethical leadership shapes employees' readiness to change: The mediating role of an organizational culture of effectiveness. *Frontiers in Psychology*; 10: 2493.
- Mohseni A, Ghasemi M, & Karami M. (2017). A study of the relationship between personality traits and auditors ethical intention. *Management Accounting and Auditing Knowledge*; 6(24): 177-189(In Persian).
- Moradi J, & Zakizadeh Z. (2014). The Effect of Ethical Leadership, Internal Audit Function and Moral Intensity on Financial Reporting Decisions. *Journal of Accounting Knowledge*; 5(18):141-163(In Persian).
- Morteza Saleh Mahdi Al-Jaifari, Morteza, (2017), "Study of Factors Affecting the Ethical Decision Making of Accountants in Iraq", M.Sc. Thesis, Ferdowsi University of Mashhad (In Persian).
- Namazi M, Rajabudari H, & Rousta Meymandi A. (2016). Codifying Sustainable Development Pattern of Accounting Professional Ethics. *Ethics in science and Technology*; 12 (4):70-80(In Persian).
- Naqshbandi N, & Habib Talab F. (2018). The Impact of Ethical Orientation the auditors' ethical decision-making process. *Management and Accounting Studies*; 4(3): 26-44(In Persian).
- Noval LJ, & Stahl GK. (2017). accounting for proscriptive and prescriptive morality in the workplace: The double-edged sword effect of mood on managerial ethical decision making. *Journal of Business Ethics;* 142(3): 589-602.
- Paterson TA, & Huang L. (2019). Am I expected to be ethical? A role-definition perspective of ethical leadership and unethical behavior. *Journal of Management*; 45(7): 2837-2860.
- Payne DM, Corey C, Raiborn C, & Zingoni M. (2019). An applied code of ethics model for decision-making in the accounting profession. *Management Research Review;* 43(9): 1117-1134.
- Rahimi Kakalki M, Bani Talebi Dehkordi B, & Peyk Falak J. (2017). Effective Factors on Performing Professional Ethics by Accounts. *Ethics in science and Technology*; 12 (1):75-87(In Persian).
- Rahmaninia E, & Yaghoubnejad A. (2017). Effective Factors on Ethical Decision Making in Internal Audit. *Management Accounting and Auditing*; 6(24): 145-166(In Persian).
- Reidenbach, R., & Robin, D. (1990). An Application and Extension of a Multidimensional Ethics Scale to Selected Marketing Practices and Marketing Groups.*Journal of Academy Science, 19*, 83-92.
- Rezaei B, &Tarin H. (2017). A meta-analysis on researchs on effective factors on the performance. *School principals*; 5(2): 215-193(In Persian).
- Rezaei Manesh, Behrouz & Abbaspour, Jafar, (2015), "Meta-analysis of the relationship between quality of work life and organizational commitment", *Quarterly Journal of Management Studies* (Improvement and Transformation), Year 24, No. 78, pp. 65-88(In Persian).
- Seleiman Panah N, & Talibnia G. (2013). Factors affecting Iranian CPA's ethical judgment. *Journal of Accounting and Management Research*; 6(18): 76-96(In Persian).
- Siahkalroudi, M., Feizi, T., Rasoli, R., & Hozoori, M. (2015). Identifying Factors Affecting Payame Noor University Managers' Ethical Decisions. *Journal of Public Administration*, 7(3), 525-546(In Persian).
- Sulaiman, R., Toulson, P., Brougham, D., Lempp, F and Haar, J. (2021). The Role of Religiosity in Ethical Decision-

Archive of SID.ir

Archive of SID.ir

Making: A Study on Islam and the Malaysian Workplace. J Bus Ethics.

- Thompson B, & Snyder PA. (1997). Statistical significance testing practices in the Journal of Experimental Education. The *Journal of Experimental Education;* 66(1): 75-83.
- Valentine S, & Godkin L. (2019). Moral intensity, ethical decision making, and whistleblowing intention. *Journal of Business Research;* 98: 277-288.
- Whitaker T. (2010). Healthy or hostile? Environment [NASW Lunchtime Series webinar]. The importance of the workplace Retrieved from lunchtime/lcourses/home.aspx The importance of the workplace
- Widyani AAD, Landra N, Sudja N, & Ximenes M, Sarmawa IWG. (2020). the role of ethical behavior and entrepreneurial leadership to improve organizational performance. *Cogent Business & Management;* 7(1): 1747827.
- Wooten KC. (2001). Ethical dilemmas in human resource management: an application of a multidimensional framework, a unifying taxonomy, and applicable codes. *Human Resource Management Review*; 11: 159-175.
- Zarabi, Hamideh; Memarzadeh Tehran, Gholamreza; & Hamidi, Nasser (2021). Presenting the ethical decision-making model of managers of Iranian government organizations. *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 4 (41): 95-72(In Persian).

This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license.

Archive of SID.ir